

5

KÜÇÜK GRAMER

M. BAHA

Maarif Vekâleti M. T. T. Heyetinin kararıyla İlkmekteplerin 4 ve 5 inci sınıfları için kabul edilmiştir.

MATBAACILIK VE NESRİYAT T. A. Ş.
İSTANBUL

100

100

KÜÇÜK GRAMER

sınıf 4

M. BAHA

Maarif Vekâleti M. T. T. Heyetinin kararıyle ilkmekteplerin 4 ve 5 inci sınıfları için kabul edilmiştir.

MATBAACILIK VE NEŞRİYAT T. A. Ş.
İSTANBUL

HER HAKKI MAHFUZDUR

K Ü Ç Ü K G R A M E R

KELİMELER HECELER HARFLER

1. GRAMER bize bir lisanı doğru söylemeği ve doğru yazmağı öğretir.

2. Biriyle konuşurken veya bir şey yazarken kelimeler kullanırız. *Kız, çocuk, kedi, anahtar* birer *kelimedir*.

3. Her kelimde bir veya birkaç *hece* vardır. *Kız* kelimesinde bir, *çocuk* kelimesinde iki, *anahtar* kelimesinde üç hece vardır.

4. Ağızdan birden çıkan sese *hece* derler; her hecede bir veya birkaç *harf* vardır. *Anahtar* kelimesinin birinci hecesinde bir harf, ikinci hecesinde üç harf, üçüncü hecesinde gene üç harf vardır.

5. Kelime yedi türlüdür : *isim, sıfat, zamir, fiil, zarf, edat, nida*.

1. İSİMLER

6. İSİM bir insanın, bir hayvanın, bir yerin veya bir şeyin adı olan kelimedir :

Mis. : Cemil, köpek, bahçe, çiçek.

Cemil bir isimdir çünkü bir *insanın* adıdır.

Köpek bir isimdir çünkü bir *hayvanın* adıdır.

Bahçe bir isimdir çünkü bir *yerin* adıdır

Çiçek bir isimdir çünkü bir *şeyin* adıdır.

İsim demek *ad* demektir. Herhangi bir şeyin adı bir isimdir.

TEMRİN

İnsan adı olan birkaç isim söyleyiniz.

Hayvan adı olan birkaç isim söyleyiniz.

Bir yer adı olan birkaç isim söyleyiniz.

Dersane içinde, dışında, esvabınızda, kendinizde olan şeylerden bir kaçının adını söyleyiniz.

TEMRİN

Aşağıdaki cümlelerde bulunan isimleri gösteriniz : —

Köpek havlar. Horoz öter. Çocuk ağlar. Ocakta ateş yanar. Çocuklar bahçededir. Kısırakla tay ahırdadır. Kediler yumakla oynuyorlar. Hasan Konya'dadır. Kedi bir fare tuttu. Nuri akıllı bir çocuktur. Cemil esvabını fırçaladı. Tarlayı sürdüler. Çantanın içinde bir kitap, bir çakı ve bir defter vardır. Sakarya Anadolu'da bir ırmaktır. Çatal, bıçak sofranın üstündedir. İngiltere bir adadır. Amerika'ya yeni dünya derler.

İSİMLERİN NEVİLERİ

7. İsim iki türlüdür. Biri *ismihas*, diğeri *ismicins*.

8. İsmihaslar birtakım insanların, yerlerin ve şeylerin kendilerine mahsus adlarıdır.

Mis.: Hasan, Türkiye, Sakarya.

Hasan ismihaştır, çünkü diğer çocuklara benzemiyen bir çocuğun kendine mahsus adıdır.

Türkiye ismihaştır, çünkü tek bir memleketin kendine mahsus adıdır.

Sakarya ismihaştır, çünkü Anadolu'da tek bir ırmağın adıdır.

9. İsmicinsler birtakım şeylerin hepsine mahsus adlardır.

Mis.: Adam, memleket, ırmak.

Adam ismicinstir, çünkü herkese adam denebilir.

Memleket ismicinstir, çünkü her memleket hakkında söylenebilir.

Irmak ismicinstir, çünkü bütün büyük akar sulara ırmak denir.

Başka misaller. — Şehir, İstanbul, dağ, Çamlıca.

Bütün şehirlere şehir denebilir; ama *İstanbul*, *Marmara* ve *Boğaziçi* kıyılarında bulunan hususî bir şehrin adıdır. İşte bu sebepten dolayı *şehir* bir ismicinstir. *İstanbul* isimihastır.

Çok yüksek tepelere dağ derler; yalnız bir dağa *Çamlıca* denir. *Dağ* ismicinstir; *Çamlıca* isimihastır.

İsmihasların başında daima büyük bir harf vardır.

TEMRİN

İsimleri gösteriniz, hangilerinin ismihas, hangilerinin ismicins olduklarını da söyleyiniz: — Kuş kafeste öter. Halil mekteptedir. Çay Hintten, Çinden gelir. Seyhan Türkiye'de akan bir ırmaktır. Demir faydalı bir madendir. Koyunlar çayırda otlıyorlar. Rusya Avrupanın en büyük memleketidir. Kardeşim, Cemale bir armut verdi. Yağ ile peynir süttten yapılır. İstanbul yedi tepe üzerine kurulmuştur. Aydınlık güneşten gelir. Keçiler tepedeki ağaçların körpe yapraklarını yiyorlar. Ankara çok eski bir şehirdir. Deve kuşu Afrika'da bulunur.

TEMRİN

Kıraat kitabınızdan yarın okuyacağınız parçanın içindeki isimleri gösteriniz, hangilerinin ismicins ve hangilerinin isimihast olduğunu da söyleyiniz. *

* Çocuklar bu isimleri görür görmez ayırmağa alışınca kadar bu temrinler her gün tekrar edilmelidir.

MÜFRET VE CEMİ

10. *Müfret* biri gösterir.

Cemi birden fazlasını gösterir.

Mis. : Taş, taşlar.

Taş müfrettir, çünkü bir taşı gösterir.

Taşlar cemidir, çünkü birden fazla taşı bildirir.

CEMİ NASIL YAPILIR

11. Bir ismi cemi yapmak için sonuna *ler, lar* getirilir.

Mis. : Kalem, kalemler; kitap, kitaplar.

TEMRİN

Aşağıdaki isimlerin müfret veya cemi olduklarını söyleyiniz ve niçin bunlar müfret veya cemidir? — Çocuk, kızlar, top, çakı, resimler, öküzler, kutu, masa, çatallar, harita, eldiven, inek, kuzular, potin, iskarpin, kapılar, pencereler, dost, filler, ırmaklar, dağlar, deniz, anahtar, kalemler, kâğıt.

CİNS

12. İsimlerde iki cins vardır : müzekker, müennes.

Müzekker erkek olanları gösterir.

Müennes dişi olanları gösterir.

Mis. : Kız, oğlan; amca, inek.

Oğlan ile *amca* müzekkerdir, çünkü erkek cinsindendirler.

Kız ile *inek* müennestir, çünkü dişi cinsindedirler.

13. Bazı isimlerin hem erkeği hem dişi olur. Bunların cinsini bildirmek için önlerine *erkek*, *dişi* kelimeleri konur.

Mis. : Erkek kedi, dişi köpek.

Ama kardeş kelimesi başkadır, *dişi kardeş* denmez *kız kardeş* denir.

14. Cansız eşya isimleri ne erkek cinsindendir, ne dişi.

Mis. : Taş, toprak, yaprak.

TEMİRİN

Aşağıdaki kelimelerin müzekker veya müennes olduklarını ve sebeplerini söyleyiniz : — Hanım, kadın, anne, oğul, hemşire, birader, hala, dayı, kiral, teyze, baba, efendi, bey, tavuk, öküz, inek, kiralıça, karı, koca, adam, prens, horoz, prenses, at, boğa, kısırak.

TEMİRİN

Her ismin cinsini, müfret veya cemi olduğunu söyleyiniz : — Çocuk bahçede koşuyor. Eniştesi ile ablası Amerika'dadır. Kuş ağaca kondu. Tavuğun beş civcivi vardır. Hoca çocukları imtihan etti. Kadınlar, kızlar temiz giyinirler. Kılavuz bize yolu gösterdi. Vali devre çıktı. Prenses dün Ada'ya gitti. Çocuk beşiktedir. Hizmetçi kirazı yıkadı. Bütün doktorlar orada idi. Aslanın üç yavrusu vardı. Babam kardeşime bir salkım üzüm verdi. Orakçılar arpayı biçtiler, demet yaptılar. Bu ihtiyar adam ile karısı ökyde oturuyorlar.

İSMİN HALLERİ

15. İsimlerde üç hal vardır : İşler hal, işlenmiş hal, ilişik hal.

İŞLER HAL

16. Bir isim hakkında bir şey söyleniyor, bir şey bildiriliyorsa o isim işler haldedir.

Mis. : Hasan okuyor. Ev yanıyor.

Hasan işler haldedir, çünkü *okuyor* kelimesi Hasan'ın ne yaptığını bildiriyor.

Ev kelimesi işler haldedir, çünkü *yanıyor* kelimesi evin yanmakta olduğunu bildiriyor.

17. İşler halde bulunan kelimenin sonunda fazladan bir harf veya bir hece yoktur, kendi halindedir.

İŞLENMİŞ HAL

18. Bir isme bir şey yapılmışsa veya sonuna açıktan edat denilen bir veya birkaç harf getirilmişse o isim işlenmiş haldedir.

Mis. : Ali Hasan'ı dövdü.

Cemil top ile camı kırdı.

Birinci misalde *Hasan* işlenmiş haldedir, çünkü hem sonunda bir *ı* vardır, hem Ali ona bir şey yapmıştır, yani dövmüştür.

İkinci misalde *top* ismi işlenmiş haldedir, çünkü toptan sonra *ile* edatı gelmiştir. Cam da işlenmiş haldedir, çünkü sonuna *ı* gelmiştir.

19. İşlenmiş halde olan isinlerin sonunda çok defa *i*, *ı*, *ü*, *u* bulunur.

Mis. : Ahmet camı kırdı.

Cam kelimesi burada işlenmiş halde *belli* bir isimdir.

20. İşlenmiş halde bulunan kelimelerin sonunda bazan da hiçbir şey bulunmaz.

Mis. : Ahmet ekme*k* yedi.

Ekmek kelimesi burada işlenmiş haldedir, çünkü Ahmet ekmeğe bir şey yapmıştır, yani onu yemiştir.

Ekmek kelimesi burada *bellisiz* bir isimdir, çünkü hangi ekme*k* olduğu belli değildir. X

İLİŞİK HAL

21. Bir ismin diğer bir isimle ilişkisi olduğu, yani münasebeti, alâkası, aidiyeti bulunduğu bildiriliyorsa o iki ismin bir arada bulunuşuna *ilişik hal* denir.

Mis. : Hasan'ın defteri, kalemin sapı.

Hasan, defter isimleri ilişik haldedir, çünkü defterin Hasan'a ait olduğu bildirilmek istenmiştir.

Kalem, sap isimleri ilişik haldedir, çünkü kalemin sapa iliştilmiş olduğu yahut sapın kalemle bir münasebeti bulunduğu bildirilmek istenmiştir.

22. İki ismi birbirine iliştmek için birincinin sonuna, sessiz harfle bitiyorsa *in*, ..., sesli harfle bitiyorsa *nin*, ... getirilir.

Mis. : Kalemin sapı kuyunun ipi
Öküzün boynuzu dünyanın hali

Bu halde hangi kalem, hangi öküz, hangi kuyu olduğu bellidir.

23. İkinci ismin sonuna, sessiz harfle bitiyorsa *i*, ... sesli harfle bitiyorsa *si*, ... getirilir.

Mis. : Hasan'ın defteri odanın kapısı
Kedinin dili kuzunun tasması

24. İlişik halde bulunan isimlerden birincisinin sonunda bazan hiçbir edat bulunmaz.

Mis. : Oda kapısı
Köy imamı

Böyle olduğu zaman hangi oda, hangi köy olduğu belli olmaz.

Mis. : 1. Elma ağacı
2. Ekmek ayvası
3. Marifet güneşi

Burada birinci misalde elma, ağacın cinsini bildiriyor; ikincisinde ayva ekmeğe benzetiliyor; üçüncüsünde marifet güneşe benzetiliyor.

25. Bazan ilişik halde bulunan isimlerin ikisinde de edat bulunmaz.

Mis. : demir boru gümüş saat
altın köstek tahta köprü

26. İŞLER HAL. *Kim* veya *ne* ile başlayan bir suale cevap verir.

Mis. : Ali gülüyor. Kitap kayboldu.

Kim gülüyor? — Ali. İşte *Ali* işler haldedir.

Ne kayboldu? — Kitap. İşte *Kitap* işler haldedir.

27. İŞLENMİŞ HAL Şu suallere cevap verir:

Kimi kime kimden kiminle v.s.
Neyi neye neden neyle v.s.

Mis. : 1. Nevin annesini seviyor.

2. Nermin dersini başkasına anlatıyor.

Nevin *kimi* seviyor? — Annesini. *Annesini* işlenmiş haldedir.

Nermin *neyi* anlatıyor? — Dersini. *Dersini* işlenmiş haldedir.

Nermin dersini *kime* anlatıyor? — Babasına. *Babasına* işlenmiş haldedir.

28. İLİŞİK HAL. *Kimin*, *nenin* ile başlayan suallere cevap verir.

Mis. : Ahmedin evi satıldı.

Masanın ayağı kırıldı.

Kimin evi satıldı? — Ahmed'in. *Ahmed'in* ilişik haldedir.

Nenin ayağı kırıldı? — Masanın. *Masanın* ilişik haldedir.

İSİMLERİN HALLERİ

İŞLER	İLİŞİK	İŞLENMİŞ	HALLER
ev	evin	evi	eve evden
deri	derinin	deriyi	deriye deriden
şeker	şekerin	şekeri	şekere şekerden

TEMRİN

İsimlerin hangi halde bulunduklarını söyleyiniz : — Çocuk gülüyor. Sedad'ın kitabı kayboldu. Köpek havlıyor. Nesrin'in bluzu buruştu. Hasan Semahat'in kuklasını Melâhat'e verdi. Hanımın hizmetçisi kaçtı. Eşek anırır. Beygir kişner. Marangoz işini bitirdi. Amcamın evi bir bahçenin içindedir. Zehranın saati İsviçre yapısıdır. Kerim dayısının atına bindi. Bu vapur Londra'ya gidiyor. Köpek tavşanı öldürdü. Raşit Beyin apartımanı bitti. Bahçıvan bugün yeni aldığımız fidanları dikti. Nezahet kardeşinin mendilini yırttı. Bu armutlar Ankara'dan geldi. Otomobil çukura yuvarlandı.

TEMRİN

Bahçe çiçek, mektep, gümüş, taş, soba, yazma, oda, kristal, sokak kelimelerini aşağıdaki kelimelerden biriyle ilişik hale koyunuz:

Halı, boru, kaldırım, kutu, çiçek, tekne, kaşık, bahçe, bardak, yorgan, kapı.

KATIŞIK İSİMLER 4

29. İki uygun kelimeyi yanyana getirerek yapılan bir isme *katişik isim* derler.

Mis. : Hammeli Yerelması
Sivrisinek Frenküzümü

30. *Katişik isimlerin cem'i*. Katişik isimler bayağı isimler gibi sonuna *ler, lar* alarak cemilenirler.

Müf. Hammeli Cem. Hammelleri
Sivrisinek Sivrisinekler
Yerelması Yerelmaları
Frenküzümü Frenküzümleri

ALET İSMİ 4

31. Bazı isimlerin sonuna *lik, lık, lük, luk* getirilirse bir alet ismi olur.

Mis. : Göz gözlük Baş başlık
Ağız ağızluk Toz tozluk

YER İSMİ

32. Bu eklentiler bazan bir ismin sonuna gelince alet ismi olacağına yer ismi olur. Bir şeyin çok bulunduğu yeri gösterir.

Mis. : Ceviz cevizlik Ağaç ağaçlık
Kömür kömürlük Odun odunluk

33. Masterların köküne bir *ak* eklentisi getirilirse gene bir yer ismi olur.

Mis. : Durmak dur durak
Konmak kon konak

ESNAF İSMİ 4

34. İsimlerin sonuna *ci, cı, cü, cu* getirilirse esnaf ismi olur.

Mis. : Demir demirci Kömür kömürcü
Boya boyacı Odun oduncu

2. SIFATLAR

35. Bir ismin ne halde, nasıl olduğunu bildirmek veya onu daha etraflı, daha açık bir surette anlatmak için o isme katılan kelimeye *sıfat* derler.

Mis. : Olgun kayısı Bu çiçek İki kuş

Olgun bir sıfattır; kayısının ne halde ve nasıl bir kayısı olduğunu anlatmak ve onu tavsif etmek için kayısı ismine katılmıştır.

Bu bir sıfattır; hangi çiçek olduğunu anlatmak, onu diğer çiçeklerden ayırdetmek için çiçek ismine katılmıştır.

İki bir sıfattır; kaç kuş olduğunu anlatmak, onları tayin etmek için kuş ismine katılmıştır.

36. Sıfatların başlı başına manaları yoktur. Daima bir isimle beraber bulunurlar. *Bir sarı, bir uzun* dersek bir şey anlaşılmaz; onun için bunların yanına bir de isim katarak *Bir sarı gül, bir uzun yol* demek lazımdır.

TEMRİN

Aşağıdaki isimlerden herbirine birkaç sıfat bulunuz: —
Çocuk, kitap, kalem, şehir, kutu, armut, ağaç, çakı, oda, at,
şapka, bahçe, çiçek, masa, halı, yatak, iğne, ateş, su.

Mis.: Çocuk. Eyî bir çocuk, kurnaz bir çocuk, kuvvetli
bir çocuk, tembel bir çocuk, uslu bir çocuk, yaramaz bir
çocuk, v. s.

TEMRİN

Aşağıdaki sıfatlardan herbirine bir kaç isim bulunuz: —
Güzel, mavi, sert, yumuşak, tatlı, altı, geniş, ince, sıcak, te-
miz, yüksek, kuvvetli, faydalı, küçük, kara, eski, ağır, kızgın,
yirmi, vahşî, sevimli, eğlenceli, keskin, genç, boş, karanlık.

Mis.: Güzel. Güzel bir at, güzel bir kostüm, güzel bir kız,
güzel bir çiçek, güzel bir halı.

Not. Yarın kıraat kitabınızda okuyacağınız parçanın
içinde bulunan isim ve sıfatları gösteriniz.

SIFATIN NEVİLERİ

37. Sıfat bir ismi *tavsif* veya *tayin* ettiği için ikiye
ayrılır. Birine *tavsif sıfatı*, diğerine *tayin sıfatı* denir.

I. TAVSİF SIFATLARI

38. İsimlerin ne halde ve nasıl olduklarını bildirirler.

Mis.: Koca ev Geniş oda Çıplak sofa

Koca bir tavsif sıfatıdır, çünkü evin ne halde oldu-
ğunu bildiriyor.

Geniş bir tavsif sıfatıdır, çünkü odanın nasıl oldu-
ğunu bildiriyor.

Çıplak bir tavsif sıfatıdır, çünkü sofanın ne halde
bulunduğunu bildiriyor.

T E M R İ N

Aşağıki cümlelerde italik harfleriyle yazılan kelimeler sıfattırlar. Herbirinin hangi ismi tavsif ettiğini söyleyiniz.

1. Yeni gelen çocuk mektebin *geniş* dersanesini, *eğlenceli* oyunlarını, *terbiyeli* çocuklarını pek sevdi.
2. Mehmet ağa, *yorgun ihtiyar* beygiri suya götürdü.
3. Burnundan akan *kırmızı* kanlar çocuğun *beyaz* gömleğini kirletti.
4. *Bu beyaz* tavşanları nerden aldınız ?
5. Çocuklar bu *güzel* mektebe *kirli* espapla gelmezler.
6. *Bu uzun* yol *karşığı* köye gider.
7. *Pembe* çilekler *toz şekerle* yenir.

T E M R İ N

Aşağıki isimlere birer sıfat bulunuz:

Ev, otel, bahçe, tarla, at, araba, otomobil, tramvay, kitap, kalem, düğme, saat, bir takım elbise, iskarpin, şapka, kiraz, erik, kayısı, şeftali.

Sıfatların eyi seçilip seçilmediğini çocuklar söylesin.

U Y D U R M A S I F A T L A R

39. Bazı isimlerin sonuna *li, siz* eklentileri gelirse bir *uydurma sıfat* olur.

Şeker	şekerli	şekersiz
Yara	yaralı	yarasız
Süt	sütlü	sütsüz
Su	sulu	susuz

K A T I Ş I K S I F A T L A R

40. İki kelimededen yapılan sıfatlara *katışık sıfat* derler.

Güler yüzlü	sert bakışlı
Tatlı dilli	uzun boylu

Bunlar şu şekillere girdikleri zaman gene katışık sıfattırlar.

Yüzü güler	bakışı sert
Dili tatlı	boyu uzun

KATMERLİ SIFATLAR

41. Sıfatın bazan ilk iki harfinin, bazan da ilk harfinin sonuna *s. p. m* harflerinden birini getirerek meydana çıkan eklentiye o sıfatın başına koymakla yapılan sıfatlara *katmerli sıfat* derler.

Mor	mosmor	siyah	simsiyah
Sarı	sapsarı	açık	apaçık

TEMRİN

Aşağıdaki sıfatların isimlerini söyleyiniz:

Sevimli bir kız. Yüksek dağlar. Kapkara bulutlar. Yemyeşil ovalar. Güler yüzlü çocuklar. Sarı kiraz. Pembe gül. Uzun boylu adam. Yeşil sarıklı hoca. Dumanlı tepeler. Akarsular. Coşkun dereler. Sivri minareler. Altın saat. Meraklı bir kadın. Diri hayvan. Hasta kız. Sipsivri bir burun. Açık alın. Şekerli kahve. Kuşsuz yuva. Gümüş para. Dertli uşak. Kıpırmızı bir gül. Kulağı delik bir terzi. Susuz çöl. Derin bir kuyu. Sert bakışlı bir bekçi. Kara kaplı kitap. Hastalıklı talebeler. Çürük ayvalar. Kahraman askerler.

SIFATLARDA MUKAYESE DERECELERİ

42. Sıfatlarda dört türlü mukayese derecesi vardır.

Dört mukayese derecesi şunlardır: — Beraberlik derecesi, yukarı derece, aşağı derece, aşırı derece.

1. *Beraberlik derecesi.* Mukayese edilenler arasında sıfatın aynı kuvvette olduğunu bildirir.

Mis.: Fulya zambak kadar güzeldir.

Güzellik sıfatı fulyada da zambakta da birdir.

2. *Yukarı derece.* Mukayese edilen iki şeyin birinde sıfatın daha kuvvetli olduğunu bildirir.

Mis.: Fulya zambaktan daha güzeldir.

Güzellik sıfatı fulyada daha çoktur.

Aynı mukayeseyi yapmak için *fulya zambaktan daha ziyade güzeldir* denebileceği gibi *daha, daha ziyade* kelimelerini atarak sadece *fulya zambaktan güzeldir* de diyebiliriz.

3. *Aşağı derece.* Mukayese edilen şeylerden birinde sıfatın daha az olduğunu bildirir.

Mis.: Fulya zambaktan az güzeldir.

Veya fulya zambaktan daha az güzeldir.

Fakat bunun yerine *fulya zambak kadar güzel değildir* demek daha iyidir. Güzellik sıfatı fulyada daha azdır.

4. *Aşırı derece.* İkiden fazla şeylerin mukayesesinde kullanılır.

Mis.: Fulya çiçeklerin en güzeli.

Veya çiçeklerin en güzeli fulyadır.

43. Beraberlik, yukarı, aşağı dereceler iki şey mukayese edilirken kullanılır.

44. Aşırı derece ikiden fazla şeyler mukayese edildiği vakit kullanılır.

Not. Bir sıfatın evveline pek, çok, gayet kelimeleri getirilirse manası büyür. O sıfata *büyütülmüş sıfat* denir.

TEMİRİN

Sıfatlarla sıfatların mukayese deercelelerini söyleyiniz: —

1. Altın ağır bir madendir. 2. Ararat dağı Türkiye'nin en yüksek dağıdır. 3. Zühre yıldızı Merih seyyaresinden daha parlaktır. 4. En parlak seyyare Müşteri'dir. 5. Uludağ İlgaz dağı kadar yüksektir. 6. Londra Paris'ten daha büyüktür. 7. Kanarya küçük bir kuştur. 8. Beyşehir gölü Akşehir gölünden daha büyüktür. 9. Türkiye'de bulunan göllerin en büyüğü Van gölüdür. 10. Gümüş beyaz bir madendir. 11. Ferit mektebimizin en boylu talebesidir, fakat en kuvvetlisi değildir. 12. Sakarya, Kızılırmak kadar uzun değildir. 13. Ceyhan, Seyhan'dan daha az uzundur. 14. Fransa, İngiltereden daha kalabalıktır. 15. Demir odundan daha serttir. 16. Bu masa yuvarlaktır. 17. Altın tenekeden ağırdır. 18. Türkiye'de nehirlerin en uzununu Fırat nehridir. 19. Bu ağaçlar karşiki evden daha yüksektirler. 20. Avrupa, dünyanın en küçük kara parçasıdır.

II. TAYİN SIFATLARI

45. Tayin sıfatları dörttür. 1. İşaret sıfatları, 2. Sayı sıfatları, 3. Belirsiz sıfatlar, 4. Mülki sıfatlar.

1. İŞARET SIFATLARI

46. İşaret sıfatları bir insanı, bir şeyi göstermeğe yarar.

47. İşaret sıfatları üçtür: bu, şu, o.

Bu yakındaki şeyleri gösterir: Bu kitap, bu kalem.

Şu uzaktaki şeyleri gösterir: Şu ağaç, şu pencere.

O daha uzakta olanları gösterir: o dağ, o deniz.

Bu yerine bazan *Şu* da kullanılır: *Al bu kitabı* yerine *al şu kitabı* da denebilir.

Öteki, beriki kelimeleri de işaret sıfatıdır: *Öteki* ağaç, *beriki* ev.

2. SAYI SIFATLARI

48. Sayı ile münasebeti olan sıfatlara sayı sıfatı derler.

49. Sayı sıfatları üçtür: *a.* Kök sayı sıfatları, *b.* Sıralama sayı sıfatları, *c.* Dağıtma sayı sıfatları.

a. KÖK SAYI SIFATLARI

50. Kök sayı sıfatları bir ismi sayı ile tayin için kullanılır.

Mis. : Üç kitap Beş keçi On adam.

Üç, beş, on kök sayı sıfatlarıdır.

Sayı sıfatından sonra gelen isim cemilenmez: *Üç kitaplar* denmez.

b. SIRALAMA SAYI SIFATLARI

51. Sıralama sayı sıfatları isimlerin sırasını, derecesini bildirir.

Mis. : Birinci sene, Üçüncü ders, Yirminci gün

Birinci, üçüncü, yirminci kelimeleri sıralama sayı sıfatlarıdır.

52. Sıralama sayı sıfatları kök sayı sıfatlarının sonuna *inci, nci* katılarak yapılır.

c. DAĞITMA SAYI SIFATLARI

53. Bir şeyin yekdiğerine denk kaç parçaya ayrılıp dağıldığını bildirir.

Mis. : İkişer okka, Üçer kuruş, Yüzer para

İkişer, üçer, yüzer kelimeleri dağıtma sayı sıfatıdır.

KESRÎ TABİRLER

54. Tam ve toplu bir şeyin ayrıldığı parçaların içinden birkaçını bildiren söze *kesrî tabir* derler. Mesele on parçaya ayrılmış bir şeyin iki parçasını anlatmak

istersek *onda iki* deriz; yüz parçaya ayrılmış bir şeyin on parçasını anlatmak istersek *yüzde on* deriz.

Onda iki yüzde on

Her on parçadan iki parçası, her yüz taneden on tanesi demektir. *Onda iki, yüzde on birer kesrî tabirdir.*

3. BELİRSİZ SIFATLAR

55. İsimleri belirsiz bir surette tayin eden sıfatlara *belirsiz sıfatlar* denir.

Mis. : Bir kitap, Birkaç kişi, Tekmil evler.

56. Belirsiz sıfatların başlıcaları şunlardır :

Başka	Çok	Kendi
Bazı	Diğer	Nasıl
Bir	Hangi	Öbür
Birçok	Her	Öteki
Birkaç	Herhangi	Sair
Birtakım	Hiçbir	Tekmil

57. *Bir* kelimesi hem *sayı sıfatı* hem *belirsiz sıfat* olur. Sayı sıfatı olduğu zaman sayı ile münasebeti olan şeyleri bildirir.

Mis. : Kardeşim iki portakal yedi, ben bir portakal yedim.

Buradaki *bir* kelimesi sayı sıfatıdır.

Belirsiz sıfat olduğu zaman belli olmıyan şeyleri bildirir.

Mis. : Bugün bir otomobil gördüm.

Buradaki *bir* kelimesi de belirsiz sıfattır.

TEMİRİN

Aşağıki cümlelerde bir kelimesinin nasıl bir sıfat olduğunu söyleyiniz:— 1. Bu kış biz iki çini soba, bir salamandra aldık. 2. Bugün bir ev gezdim amma beğenmedim. 3. Yarın kardeşime bir mektup yazacağım. 4. Yeni bir seyyare daha keşfedilmiş, bizden yüz seksen beş milyon mil uzakta imiş. 5. Amcam bize bir küfe karpuz göndermiş. 6. Şu önümüzdeki taş bir ton ağırlığında imiş. 7. Bir okka üzüm al da gel. 8. Parmığıma bir yüzük almak istiyorum. 9. Bir gün bize gelirseniz yaptığım tabloyu size gösteririm. 10 İki aile bir evde oturamaz.

4. MÜLKÎ SIFATLAR

58. Bir şeyin kime ait veya kimin malı, mülkü olduğunu bildiren sıfatlara *mülkî sıfat* derler.

Mis.: Saatim, şapkası, eldivenleriniz.

Saatim kelimesindeki *im* mülkî sıfattır, çünkü saatin bana ait olduğunu bildiriyor.

Şapkası kelimesindeki *sı* mülkî sıfattır, çünkü şapkanın onun malı olduğunu bildiriyor.

Eldivenleriniz kelimesindeki *iniz* mülkî sıfattır, çünkü eldivenlerin size ait olduğunu bildiriyor.

59. Mülkî sıfatlar şunlardır:

KELİMELERİN SON HARFİ

SESLİ		SESSİZ olduğuna göre	
m	kedim	im	elim
n	kedin	in	elin
si	kedisi	i	eli
miz	kedimiz	imiz	elimiz
niz	kediniz	iniz	eliniz
leri	kedileri	leri	elleri

60. Bunların başına manayı kuvvetlendirmek için benim, senin, onun, bizim, sizin, onların zamirleri de getirilebilir.

Mis. : Benim kitabım. Sizin kaleminiz.

TEMRİN

Sıfatları bulunuz ve hangi neviden olduklarını söyleyiniz: — 1. Fare şu kapanın içindedir. 2. Bu ihtiyar adam bana güzel bir gül getirdi. 3. Soğuk havalar başladı; etrafa bol yağmur yağıyor. 4. Roma yedi tepe üzerine yapılmıştır. 5. Arap atları çok naziktirler. 6. Onuncu ayın adı nedir? 7. Taksimde üç iri kaplan, yirmi beyaz deve, beş azgın aslan gördüm. 8. Bazı adamlar kiraz yemezler. 9. Hangi çocuk bu kitabı yırttı? 10. Beşinci sınıfta kaç talebe vardır. 11. Çilek güzel kokulu, hafif ve çok lezzetli bir meyvadır. 12. Bu çocuklara ellişer kuruş veriniz. 13. İnsanın vücudünde iki yüz elli iki kemik vardır. 14. Odasında bir güzel tablo vardır. 15. Bu çakı keskin değildir. 16. Dağda bir çok koyun gürdük. 17. Bu portakalın üçte ikisi senin, biri benim. 18. Sineğin altı ayağı, iki kanadı vardır. 19. Nehirde bir çok kalabalık gördük. 20. Fıl çok zeki bir hayvandır. 21. Napoleon bin sekiz yüz yirmi birde öldü. 22. Basma (tabı) on beşinci asırda keşfedildi. 23. Hayvanların on iki bin beş yüz nev'i vardır.

KÜÇÜLTÜLMÜŞ İSİM VE SIFATLAR

61. Bazı isimlerle sıfatların sonuna *cık, cık, cük, cük* eklentileri getirilirse o isim veya sıfat küçültülmüş olur. Kelimenin sonunda *k* varsa atılır.

Mis. :	gelin	gelincik	ince	incecik
	yavru	yavrucuk	kısa	kısacık
	kuzu	kuzucuk	ufak	ufacık

Gelincik, yavrucuk, küçücük kelimelerine *küçültülmüş isim*; — *incecik, kısacık, ufacık* kelimelerine de *küçültülmüş sıfat* denir.

62. Bazı isimleri küçültmek için sonuna *ceğiz, çağız* eklentileri de getirilir.

Mis. : ev evceğiz köy köyceğiz
el elceğiz kuş kuşçağız

Bazan şuncağız da denir.

TEMRİN

Aşağıdaki cümleleri tahlil ediniz : — Misal: çalışkan bir kız: *Çalışkan*: sıfattır, kızı tavsif ediyor; *bir*: belirsiz sıfattır, kızı tayin ediyor; *kız*: ismicinstir, müfrettir.

Çalışkan çocuklar. Sevimli köpek. Çok güzel elbise. Altmış asker. Çok sevimli bir kedi. Çiftçinin ocağı. Birkaç gemici. İhtiyar yolcu. Otuzuncu sahife. Sekizinci ay. Çok mühim bir keşif. Sadık bir dost. Kârlı bir iş. Çok şanlı bir zafer. Dört köşe bir masa. Hasta bir adamın vasiyeti. Köprünün taşları. Pencerenin camı. On beş metre yüksek bir sütun. Çok yüksek bir yer. Beşinci gün. Muhterem bir adam. Birçok kitaplar. Tekmil ağaçlar. Yazın baygın çiçekleri.

3. ZAMİRLER

ZAMİRLERİN NEVİLERİ

63. Zamir, bir isim yerine kullanılan kelimedir.

1 — Ali size gelir mi ?

2 — O bize gelmez.

İkinci cümledeki *o* zamirdir; çünkü Ali'nin yerine kullanılmıştır. Zamirler aynı ismi yazı içinde sık sık tekrar etmemek için kullanılır.

64. Beş türlü zamir vardır: 1. Şahıs zamirleri. 2. İşaret zamirleri. 3. Belirsiz zamirler. 4. İstifham zamirleri. 5. Mülki zamirler.

1. ŞAHIS ZAMİRLERİ

65. Şahıs zamiri bir şahsın yerini tutan zamirdir.

Mis.: Siz gidiniz, ben gelirim.

Siz şahıs zamiridir, çünkü kendisine söz söylenen kimsenin yerine gelmiştir.

Ben şahıs zamiridir, çünkü söz söyleyen kimseyi bildirir.

66. Şahıs zamirleri üçtür: Birinci şahıs, ikinci şahıs, üçüncü şahıs.

Söz söyleyen birinci şahıstır: ben.

Kendisine söz söylenen ikinci şahıstır: sen.

Kendinden bahsedilen üçüncü şahıstır: o.

Mis.: Ben okudum. Sen çaldın. O söyledi.

Bunların cemileri de şunlardır: biz, siz, onlar.

Mis.: Biz söyledik. Siz yazdınız. Onlar uyudular.

67. Şahıs zamirlerinin de isim gibi halleri vardır. Tasrifleri şöyledir:

	ŞAHIS	İŞLER	İLİŞİK	İŞLENMİŞ	HALLER
Müf. 1.	ben	benim	beni	bana	benden
2.	sen	senin	seni	sana	senden
3.	o	onun	onu	ona	ondan
Cem. 1.	biz	bizim	bizi	bize	bizden
2.	siz	sizin	sizi	size	sizden
3.	onlar	onların	onları	onlara	onlardan

T E M R İ N

Aşağıdaki zamirlerin şahsını, müfret veya cemi olduğunu ve hangi halde bulunduğunu söyleyiniz: — Biz, siz, sen, ben, senin, sana, onun, ondan, bizden, bizim, onlara, onlar, sizden, bize, onları, benim, o, sizin, onlardan, beni, ona, seni, onların, benden, onu, sende, bana, bizden, size, sizi.

2. İŞARET ZAMİRLERİ

68. Bir insanı, bir şeyi göstererek ismini anmadan onun yerini tutan zamire *işaret zamiri* derler.

Bu nedir ? Şuna bak !

Bu işaret zamiridir, çünkü yakında bulunan bir şeyin yerini tutmuştur.

Şu işaret zamiridir, çünkü biraz ötede olan bir şeyin yerini tutmuştur.

69. İşaret zamirleri şunlardır :

MÜRET	CEMİ
bu	bunlar
şu	şunlar
o	onlar
beriki	berikiler
öteki	ötekiler

70. *Bu, şu, o, beriki, öteki* zamirlerinden sonra bir isim gelirse o vakit bunlar zamirlikten çıkarlar, *işaret sıfatı* olurlar (B. 47).

71. İşaret zamirlerinin de isim gibi halleri vardır.

İŞLER	İLİŞİK	İŞLENMİŞ	HALLER	
bu	bunun	bunu	buna	bundan
şu	şunun	şunu	şuna	şundan
o	onun	onu	ona	ondan
bunlar	bunların	bunları	bunlara	bunlardan
şunlar	şunların	şunları	şunlara	şunlardan
onlar	onların	onları	onlara	onlardan
berikiler	berikilerin	berikileri	berikilere	berikilerden

TEMRİN

İşaret zamirlerini gösteriniz, sıfat oldukları yerleri de bildiriniz: — 1. Şu tabloya bakınız. 2. Bu çocuklar mektebe gidiyorlar. 3. Onu bana göstermeyiniz. 4. Bunu alınız, onu ne yapacaksınız. 5. Eyilik, kötülük senin elindedir; beriki insanı sefalete götürür, öteki saadete. 6. Bu faturanın parasını size dönüşümde veririm; ötekini ne yaptınız? 7. Beriki ağaçlar daha kuru görünüyor. 8. Onu götürünüz, fakat buna dokunmayınız. 9. Bu çocuğun nesi var? 10. Bu adamlar şu ağacın yüz senelik olduğunu söylüyorlar. 11. Bunu ötekinden daha mı iyi buluyorsunuz?. 12. Bu bizim için tatlı bir ümit idi. 13. Bu, Çinden gelmiş bir ağaçtır. 14. Şu ağaçlar ötekilerden daha yüksektirler. 16. O kâğıt iyi değildir; beriki daha güzeldir. 16. Bunu size kim söyledi. 17. Bu ev ötekinden daha geniştir.

3. BELİRSİZ ZAMİRLER

72. İsimleri kapalı ve belirsiz bir surette bildiren zamirlere *belirsiz zamir* derler.

Mis. : Biri sizi çağırıyor.

Çoğu bunu bilmez.

Biri belirsiz bir zamirdir, çünkü kim olduğu belli değildir.

Çoğu belirsiz bir zamirdir, çünkü kimler olduğu belli değildir.

73. Belirsiz zamirlerin başlıcaları şunlardır:

başkası	çoğu	insan
bazısı	diğeri	kim
birçoğu	hangisi	kimse
biri	hepsi	ne
birkaçı	herbiri	öteki, beriki
böylesi	herkes	öylesi
cümlesi	hiçbiri	tekmili

74. Belirsiz zamirler de diğer isimler ve zamirler gibi tasrif olunur:

İŞLER	İLİŞİK	İŞLENMİŞ	HALLER	
biri	birinin	birini	birine	birinden
kimse	kimsenin	kimseyi	kimseye	kimseden
hepsi	hepsinin	hepsini	hepsine	hepsinden

4. İSTİFHAM ZAMİRLERİ

75. İstifham zamirleri sual sormak için kullanılan belirsiz zamirlerdir.

Mis.: Bunu kim yaptı? Ne dedi?

Kim ve *ne* istifham zamiridir, çünkü ikisi de bir sual sormak için kullanılmıştır.

76. İstifham zamirleri şunlardır:

MÜFRET	CEMİ
kim	kimler
ne	neler
hangisi	hangileri

77. *Kim* sade insanlar için kullanılır.

Mis.: Sizi buraya kim yolladı?

78. *Ne* cansız şeyler için kullanılır.

Mis.: Ben şimdi ne yapayım?

79. *Hangisi* hem insanlar için hem cansız şeyler için kullanılır.

Mis.: İçinizden hanginiz yarın gidiyorsunuz?

Bu sözlerin hangisi doğrudur?

5. MÜLKÎ ZAMİRLER

80. Mülkiyet fikriyle beraber bir ismin yerini tutan kelimeye *mülkî zamir* derler.

Mis.: Senin kalemin kırmızı, benimki yeşil.

Benimki mülkî zamirdir, çünkü hem benim malım olduğunu anlatıyor, hem kalemin yerini tutuyor.

81. Mülkî zamirler şunlardır :

Müf.	benimki	Cem.	benimkiler
	seninki		seninkiler
	onunki		onunkiler
	bizimki		bizinkiler
	sizinki		sizinkiler
	onlarınkı		onlarınkiler.

82. Mülkî zamirler de isim gibi tasrif edilir.

İŞLER	İLİŞİK	İŞLENMİŞ	HALLER
benimki	benimkinin	benimkini	benimkine
sizinki	sizinkinin	sizinkini	sizinkinden
onunki	onunkinin	onunkini	onunkine

T E M R İ N

Aşağıdaki zamirlerin hangi nevi zamir olduklarını söyleyin: — 1. Ne istiyorsunuz? 2. Sizi oraya kim gönderdi, 3. Bazıları böyle söylüyor. 4. Bunlardan hangisini beğeniyorsunuz? 5. Bu bardağı kim kırdı, 6. Bu karpuzların herbiri yirmi beş kuruştur. 7. Bugün hangilerini aldınız? İşte şunları. 8. Bunu kime göndereyim? 9. Kimseye kabahat bulmayınız. 10. O kimdir? 11. Sokaktan biri geçiyor. 12. Onu tanımıyorum. 13. Demincek sizi biri aradı, 14. Bunlar kimin kitaplarıdır? 15. Onları şimdiye kadar hiç görmemiştim. 16. Benim bundan hiç haberim yok. 17. Bu lâkırdıların nangisine inanı-

yorsunuz? 18. Bugün kimleri gördünüz? 19. Bunu hanginiz yaptınız? 20. İskarpinleriniz ayağınızı sıkıyor galiba? Benimkiler pek rahat. 21. Sizininki kime yaptırdınız? 22. Ben bunları hazır aldım. 23. Onu kim yapabilir? 24. Buna ihtimal verir misiniz? 25. Bunun içinde ne var?

TEMRİN

Aşağıdaki kelimeleri tahlil ediniz:

Mis.: Benim güzel çiçeklerim:—

Benim: Birinci şahıs zamiridir; ilişik haldedir; çiçeklerim kelimesine iliştirilmiştir.

Güzel: Tavsif sıfatıdır; çiçeklerim kelimesini tavsif eder.

Çiçeklerim : İsmicinstir; benim zamiriyle ilişik haldedir; sonundaki *im* mülki sıfattır; çiçekleri tayin ederek bana ait olduklarını bildirir.

1. Onun zarif evi. 2. Çalışkan kızlar. 3. On kuvvetli beygir. 4. Daha geniş bir oda. 5. Bu mukaddes topraklar. 6. Onun yüksek evi. 7. Bu gölgeli çardak. 8. Senin güzel huyların. 9. Sulu yemişlerin güzel kokuları. 10. Bir yabancı adam. 11. Hangi çocukların resmi? 12. Berikileri bende. 13. Dostumuzun evi. 14. Köylünün basık kulübesi. 15. Benim bütün haksızlıklarım. 16. Bu yolların hangisi? 17. Hangi yol daha kısa? 18. Sevgili kardeşimin nasihati. 19. Birçok sulu şeftaliler. 20. Çok eğlenceli bir oyun. 21. Bu uzun nehir. 22. Belkisin en küçük kardeşi. 23. Taşların en sert. 24. Kanarya kadar küçük bir kuş. 25. Altmış metre uzunluğunda bir salon. 26. Üç maun sandaliye. 27. Benim en samimî arzum. 28. Seninkiler hangileridir? 29. Azadenin on birinci yıl dönümü. 30. Uzun lâfın kısası.

4. FİLLER

FİLLERİN NEVİLERİ

83. Fiil, bir isim veya bir zamir hakkında bir şey söyleyen, bir şey bildiren kelimedir.

Mis. : Ali koşuyor. Hasan yürüyor. O yazıyor.

Koşuyor bir fiildir; Ali'nin ne yaptığını söylüyor.

Yürüyor bir fiildir; Hasan'ın ne yaptığını bildiriyor.

Yazıyor bir fiildir; o zamirinin ne yaptığını bildiriyor.

84. Bir fiil, bir şey yapmayı ifade eder.

Mis. : Çocuk okuyor. Kuşlar uçuyor.

Çocuk ne yapıyor? Okuyor. *Okuyor* bir fiildir.

Kuşlar ne yapıyor? Uçuyor. *Uçuyor* bir fiildir.

TEMRİN

Fiilleri yahut bir şey söyleyen, bir şey bildiren kelimeleri gösteriniz:

1. Çocuk yazıyor. 2. Serçe uçuyor. 3. Şimşek çakıyor. 4. Gök gürlüyor. 5. Rüzgâr esiyor. 6. Ay parlıyor. 7. Ateş yakıyor. 8. Kanarya ötüyor. 9. Balık yüzüyor. 10. Çiçekler açıyor. 11. At Kişniyor. 12. Kuzu meliyor. 13. Çocuk gülüyor. 14. Rençper duvar yapıyor. 15. Geyik kaçıyor.

85. Bir fiil, bazan da bir hal veya oluş bildirir.

Mis. : Hasan hastadır. Cam kırıldı.

Hasan ne haldedir? — Hastadır. Üzerine hastalık gelmiştir; *dir* bir fiildir.

Cam ne oldu? — Kırıldı. *Kırıldı* bir fiildir.

TEMİRİN

Aşağıdaki isimlere birer fiil bulunuz :

Irmak —, Şimşek —, Köpek —, Güneş —, Kedi —, Aslan —
Fare —, Hırsız —, Çan —, At —, Vapur —, Yıldızlar —, Ho-
roz —, Hediye —, Mum —, Ocak —, Kapı —, Beygir —, Ba-
lon —, Askerler —, Çocuğun elleri —.

TEMİRİN

*Bugünkü kıraat dersinizde kitabınızın ilk on satırının
içindeki isimleri, sıfatları, zamirleri, fiilleri gösteriniz.*

GEÇER FİLLER GEÇMEZ FİLLER

86. Fiil iki türlüdür : *geçer* fiil, *geçmez* fiil.

87. GEÇER FİİL. Bu da iki türlüdür: *etken*, *edilgen*.

88. ETKEN. Etken fiil, subjektin bir şey yaptığını, işlediğini gösterir.

SUBJEKT, bir iş yapan veya cümle içinde kendi-
sinden bahsedilen kimse veya şeydir.

Mis. : Zehra bardağı kırdı. Köpek kediyi öldürdü.

Kırdı etken bir fiildir, çünkü subjekt Zehra'nın
bardağa ne yaptığını gösteriyor.

Öldürdü etken bir fiildir, çünkü subjekt olan kö-
peğin kediyi bir şey yaptığını gösteriyor.

Bu cümlelerde *bardak*, *kedi* kelimelerine de *edik*
denir.

EDİK, kendisine bir şey yapılmış olan kelimeye
denir.

89. Edilgen. Edilgen fiil subjekte bir şey yapıldığını
gösterir.

Mis. : Bardak kırıldı. Köpek öldürüldü.

Kırıldı edilgen bir fiildir, çünkü kırmak işi subjekt olan bardağa tesir etmiş, bardak kırılmıştır. Burada bardak bir şey yapmıyor, bardağa bir şey yapıyor.

Öldürüldü edilgen bir fiildir, çünkü subjekt olan köpeğe bir şey yapılmıştır, yani öldürülmüştür. Burada da köpek bir şey yapmıyor, köpeğe bir şey yapıyor.

İşte burada *kırmak*, *öldürülmek* fiilleri birer *edilgen* fiildir.

90. GEÇMEZ FİİL. Geçmez fiil subjektin hem bir şey yapmadığını hem kendisine bir şey yapılmadığını gösterir. Subjektin halini veya işini bildirir, o kadar. Bu iş başka bir kimseye veya bir şeye de geçmez. Yani geçmez fiillerin eddiği olmaz. Başka bir şeye geçmez ki olsun.

Selma hastadır. Çocuk uyuyor. Güneş parlıyor.

Dır geçmez bir fiildir, çünkü Selma'nın yalnız halini, hasta olduğunu bildirir.

Uyuyor geçmez bir fiildir, çünkü çocuğun yalnız uyuduğunu bildirir. Çocuğun uyumasından hiç kimseye bir şey olmaz. Yaptığı iş kimseye geçmez, kendinde kalır.

Parlıyor geçmez bir fiildir, çünkü güneşin sade parladığını bildirir.

91. Bir fiilin *etken* olup olmadığını anlamak için evveline *neyi? neye? kimi? kime?* kelimelerini koyarak sormalı. Sualin cevabı varsa o fiil etkendir. Yoksa geçmez fiildir.

Mis. : Ali camı kırdı.

Ali *neyi* kırdı? Camı. Demek kırdı fiili *etken* bir fiildir.

Not 1. Geçmez bir fiilin kökü ile edatı arasına ahenge uyan bir *dir*, bazan da yalnız bir *t* sıkıştırarak geçer bir fiil yapılabilir.

gezmek	gezdirmek	uyumak	uyutmak
gölmek	göldürmek	büyümek	büyütmek

Gezdirmek, göldürmek, uyutmak, büyütmek birer *geçer* fiildir.

2. *Edingen*. Mastarın kökü ile edatı arasına, lüzumunda ahenge uyan bir sesli ile beraber, *n. ş. l* harflerinden biri getirilirse *edingen* denilen fiiller meydana çıkar.

aramak	aranmak	savmak	savuşmak
kaşımak	kaşınmak	dikmek	dikilmek

Aranmak, kaşınmak, savuşmak, dikilmek birer *edingen* fiildir.

3. *EDİŞKEN*. Mastarın kökü ile edatı arasına, icap ettikçe ahenge uygun bir sesli ile beraber, *ş* harfi getirilirse *edişken* fiiller meydana çıkar.

Sevmek	sevişmek	ötmek	ötüşmek
Gölmek	gölüşmek	bakmak	bakışmak

Sevişmek, gülüşmek, ötmek, bakışmak birer *edişken* fiildirler.

TEMRİN

Aşağıdaki fiillerin etken, edilgen veya geçmez fiil olduklarını söyleyiniz:

Cemil düşünüyor. Biz yürüyoruz. Çiftçi tarlasını sürüyor. Mehmet ağa tepeye çıkıyor. Dağlara çıkıldı. Nezihe eyi dans eder. Koyunlar dağda, ovada otlar. Ördek havuzda yüzüyor. Şerare bir şarkı söyleyecek. Ay karardı. Beygirler çayırda

dört nal koşuyor. Bahçıvan fazla dalları kesti. Dallar kesildi. Irmak kenarında gezindik. Onlar Adapazarı'na gittiler. Ferhat iskemleyi kırdı. Kâtip yalnız oturuyor. Çocuklar balı erittiler. Yarınki maç saat beşte başlayacak. Dalgalar sahili oydu. Rüzgâr havayı temizler. Talebeler derslerine çalışıyorlar. Askerler vatanımızı müdafaa ederler.

MÜFRET CEMİ ŞAHİS

92. Fiilin müfredi, cem'i, şahsı zamanı ve sıygası vardır

93. MÜFRET ve CEMİ. Bir fiili tek bir kişi yapıyorsa o fiil müfrettir; bir kaç kişi yapıyorsa o fiil cemidir.

94. ŞAHİS. Fiilde, müfret olsun cemi olsun, üç şahıs vardır : birinci şahıs, ikinci şahıs, üçüncü şahıs.

ŞAHİS	MÜFRET	CEMİ
Birinci	seviyorum	seviyoruz
İkinci	seviyorsun	seviyorsunuz
Üçüncü	seviyor	seviyorlar

ZAMAN

95. Fiillerde zaman, işin yapıldığı vakti bildirir. Fiillerde başlıca üç zaman vardır : hal (şimdiki zaman), mazi (geçmiş zaman), istikbal (gelecek zaman).

96. HAL. İşin hemen şimdi yapılmakta olduğunu gösterir.

Mis. : Hasan mektubunu yazıyor.

Yazıyor fiili haldir; Hasan'ın şimdi yazmakta olduğunu bildirir.

97. MAZİ. Gözle görülen, iyice bilinen bir işin bittiğini, tamamlandığını gösterir.

Mis.: Hasan mektubunu yazdı.

Yazdı fiili mazidir; Hasan'ın bundan evvel yazdığını, fakat gözle görülen yazı işinin şimdi bitmiş olduğunu bildirir.

98. İSTİKBAL. İşin ileride yapılacağını gösterir.

Mis.: Hasan mektubunu yazacak.

Yazacak fiili istikbaldır; Hasan'ın ileride bir gün mektubunu yazacağını bildirir.

99. Bu üç zamanın bunlara yakın bir manada üç şekli daha vardır: Sürekli hal, nakli mazi, muzari.

100. Sürekli hal. Yapılmakta olan bir işin devam etmekte olduğunu gösterir.

Mis.: Hasan mektubunu yazmaktadır.

Yazmaktadır fiili sürekli haldir; Hasan'ın yazmakta devam ettiğini bildirir.

101. Nakli mazi. Gözle görülmiyen, yalnız işitmekle bilinen olmuş, bitmiş bir işi gösterir.

Mis.: Hasan mektubunu yazmış.

Yazmış fiili nakli mazidir; Hasan'ın bundan evvel yazdığını, fakat şimdi gözle görülmiyen, yalnız işitmekle bilinen yazı işinin bitmiş olduğunu bildirir.

102. MUZARİ. Bir işin ya şimdiki anda veya gelecek zamanda yapılacağını gösterir.

Mis.: Hasan mektubunu yazar.

Yazar fiili muzaridir; Hasan'ın ya şimdi, ya gelecek zamanda yazacağını bildirir.

Hal bildirdiği vakit ötedenberi alışılmış, âdet edilmiş bir işi ifade eder. *Hasan mektubunu yazar* demek, mektubunu yazmak öteden beri Hasan'ın âdetidir, demektir.

İstikbal bildirdiği vakit doğrudan doğruya gelecek zamanda vuku bulacak bir işi ifade etmez. Cümlelerin manasına göre istikbale ait işleri gösterir. *Hasan mektubunu yazar* cümlesini istikbal manasına alırsak: Hasan sonra mektubunu yazmak işiyle uğraşır elbet, demektir.

TEMRİN

Fiilleri gösteriniz, sonra her fiilin bildirdiği işin maziye, hale veya istikbale ait olduğunu söyleyiniz:

1. Hırsız cezasını çekecek. 2. Kuşlar ötüyor. 3. Kardeşim havuzda yüzyüyor. 4. Dün bir mektup aldı. 5. Güneş parlıyor. 6. Kırangıçlar baharda gene gelecekler. 7. Askerler Ankara'dan Eskişehir'e gittiler. 8. Bu masa yuvarlaktır. 9. Manzara değişti. 10. Pertev zili çalacak. 11. Köpek bu adamı ısır-
dı. 12. Arz güneşin etrafında dönüyor. 13. Tavus kuşu kuyru-
ğunu açıyor. 14. Çocuklar derslerine çalışacaklar. 15. Çalış-
kanlar mükâfat alacak. 16. Fırtına gittikçe artıyor. 17. Tar-
laya tohum attılar. 18. Çiçekler soldu. 19. Şoför geldi. 20.
Onun adı unutulmıyacak. 21. Bunu kim yapacak. 22. Ba-
bam atını satıyor. 23. Annem bugün geliyor. 24. Çocuklar sa-
hilde oynıyorlar. 25. Onlar buraya gelecekler.

TEMRİN

Her fiili sürekli hale, nakli maziye ve muzarie çeviriniz:

Meselâ: Vapur gidiyor. Sürekli hal: Vapur gitmektedir.
Nakli mazi: Vapur gitmiştir. Muzari: Vapur gider.

1. Vapur gidiyor. 2. Bu at çok koşuyor. 3. Arı iğnesini ba-
tırıyor. 4. Karşıya kayıkla geçiyoruz. 5. Ateş alev alev yanıyor.
6. O, kapıyı açıyor. 7. Su çeşmeden akıyor. 8. Karınca yer al-
tında yuvasını yapıyor. 9. Çocuklar derslerini hazırlıyorlar. 10.
Kahvaltıdan evvel mektuplarımızı alıyoruz. 11. Rüzgâr şid-

detle esiyor. 12. Baba oğlunu seviyor. 13. İhtiyar adam kapıyı çalıyor. 14. Güneş karı eritiyor. 15. Nesrin gözlerini uğuşturuyor ve ağlıyor. 16. Kör dilenciye elinden tutarak götürüyor. 17. Köpekler havlıyor. 18. Bebek beşikte uyuyor. 19. Boru çalıyor. 20. Postacı bize her gün geliyor. 21. Tren her gün saat ikide kalkıyor.

MÜREKKEP ŞEKİLLER

103. Yukarda gördüğümüz altı zaman, fiilin *basit* şekilleridir. Bunlardan herbirinin bir de *mürekkkep* şekli vardır. Bu mürekkep şekiller *idi*, *imiş*, *ise* yardımcı fiili ile yapılır.

Mis.: Seviyor idim
Seviyor imişim
Seviyor isem

104. *İdi*, *imiş*, *ise* yardımcı fiili başında bulunan *i* harfini çok defa atar üst tarafındaki fiil ile birleşir.

Mis.: Seviyordum seviyormuşum, seviyorsam.

105. *İdi*. Bu fiil hangi zamanın sonuna gelirse o zamanın hikâyesi olur.

Mis.: Seviyor idim	halin hikâyesi.
Sevdi idim	mazinin hikâyesi.
Sevecek idim	istikbalin hikâyesi.
Sevmekte idim	sürekli halin hikâyesi.
Sevmiş idim	nakli mazinin hikâyesi.
Sever idim	muzariin hikâyesi.

Seviyordum, sevdiydum, sevecektim, v.s. de denebilir.

106. *Hikâye*. Bir fiilin hikâyesi geçmiş zamanda olmuş bitmiş, görülmüş ve bilinmiş olan bir iş ifade eder.

Mis.: Ben seni seviyor idim.

107. İmiş. Bu fiil hangi zamanın sonuna gelirse o zamanın rivayeti olur.

Mis.: Seviyor imişim	halin rivayeti
Sevecek imişim	istikbalin rivayeti.
Sevmekte imişim	sürekli halin rivayeti.
Sevmiş imişim	nakli mazinin rivayeti
Sever imişim	muzariin rivayeti.

Seviyormuşum, sevecekmişim, sevmekteymişim, v. s. de denebilir.

108. Rivayet. Bir fiilin rivayeti geçmiş zamanda olmuş bitmiş, lâkin yalnız duyulmuş olan bir işi bildirir.

Mis.: Ben seni seviyormuşum.

Not. Mazinin rivayeti yoktur.

109. İse. Bu fiil hangi zamanın sonuna gelirse o zamanın şartiyesi olur.

Mis.: Seviyor isem	halin şartiyesi
Sevdi isem	mazinin şartiyesi
Sevecek isem	istikbalin şartiyesi.
Sevmekte isem	sürekli halin şartiyesi.
Sevmiş isem	naklinin şartiyesi.
Sever isem	muzariin şartiyesi.

Seviyorsam, sevdiysem, seveceksem, v. s. de denebilir.

110. Şartiye. Bir fiilin şartiyesi daima başka bir fiil ister. Bazan baş tarafına *eğer* edatını da alır.

Mis.: Ben seni seviyorsam kabahat mı ediyorum? Veya: Eğer ben seni seviyorsam...

T E M R İ N

Aşağıdaki fiillerin zamanlarını söyleyiniz : —

1. Ben yola çıkmadan evvel o gelmişti. 2. Eğer Cemil vazifesini yazsa idi mükâfat alacaktı. 3. Siz gelmeden evvel onu yazmıştı. 4. Vapur bu akşam kalkarasa yarın size gelirim. 5. Ahmet Bey yarın gelecektmiş. 6. Nesrin saat beşte işini bitirecekti. 7. Kadri bu hendekten atlaya bilseydi kurtulurdu. 8. Siz bize artık gelmiyecekmisiniz, öyle mi? 9. Eğer sizi rahatsız edecekğimi bilseydim gelmezdim. 10. Bu adam şu koca sandığı omuzunda taşıyordu. 11. Size yazarsa bana haber veriniz. 12. Ben size gelirken ağabeyim mektubunu yazmakta idi. 13. O, annesini hâlâ çıldırasıya sevmekteymiş. 14. Çalışsaydı bu sene sınıfı geçerd. 15. Beni gûya Adana'da görmüşmüş, halbuki ben Adana'nın nerede olduğunu bilmem. 16. Hayvanın sırtından yükü almıştı. 17. Geçen sene Yalovaya gitmiştik. 18. Onlar orada on beş gün kalmışlardı. 19. Fenerliler Yunanlı sporculara üç gol atmışlardı. 20. Bir gol daha yapsalardı galip geleceklerdi.

T E M R İ N

Aşağıdaki cümlelerde hal şekillerini naklî mazinin hikâye, rivayet ve şartiye şekline sokunuz:

1. Horoz ötüyor. 2. Sular taşıyor. 3. Gece oluyor. 4. Fatma ineği sağıyor. 5. Ağaçtan erikler düşüyor. 6. Ressam güzel bir tablo yapıyor. 7. Tren bu akşam kalkıyor. 8. Kaptan taifelerine emir veriyor. 9. Hizmetçi kız odayı temizliyor. 10. Bugün Ada'ya taşınıyoruz.

T E M R İ N

Aşağıdaki cümlelerde mazi şekillerini muzariin hikâye, rivayet ve şartiye şekillerine sokunuz: —

1. Ateş yandı. 2. Rüzgâr durdu. 3. Lemean çiçek topladı. 4. Cemil mükâfat aldı. 5. Biz bir mektup aldık. 6. Ordu düşman üzerine yürüdü. 7. Soğukta saatlerce bekledi. 8. Müzeyi gezdik. 9. Hâkim hükmünü verdi. 10. Bütün suallere cevap verdik.

MASTAR

111. Mastar, bir iş veya hal bildiren, zaman ve şahıs göstermiyen, bir az da isme çalan fiilimsi bir kelimedir. Sonunda daima ya *mek* ya *mak* vardır. Bu, onun alâmetidir.

Mis.: görmek, sevmek, yazmak, okumak.

112. Mastarda iki parça vardır. Bunlardan birine *kök* ötekine *edat* denir.

Görmek mastarının *gör* kökü, *mek* edatıdır.

Yazmak mastarının *yaz* kökü, *mak* edatıdır.

113. Sevmek, mastarın hal veya istikbal zamanıdır. Bunun bir de mazisi vardır ki o da *sevmiş* olmak şeklinden ibarettir.

Not. Fiilin isim şekilleri de vardır, dörttür: (1) mastar: sevmek, yazmak; (2) hafif mastar: sevme, yazma; (3) ağır mastar: sevmeklik, yazmaklık; (4) fiil ismi: seviş, yazış.

FİİL SIFATLARI

114. Mastarın köküne, sessiz harfle bitiyorsa *en* veya *an*, sesli harfle bitiyorsa *yen* veya *yan* getirerek bir fiil sıfatı yapılır. Bu fiil sıfatına *işler sıfat* denir.

Mis.: sevmek sev seven
erimek eri eriyen

Burada *seven*, *eriyen* kelimeleri birer işler sıfatıdır.

115. Mastarın köküne sessiz harfle bitiyorsa *ici*, sesli harfle bitiyorsa *yici* getirerek bir fiil sıfatı daha yapılır. Bu fiil sıfatına da *işler sıfat* denir.

Mis.: geçmek geç geçici
aramak ara arayıcı

Burada *geçici*, *arayıcı* kelimeleri de birer işler sıfatıdır.

116. Edilgen mastarların köküne *en, an* veya *miş*, *miş* getirilirse gene bir fiil sıfatı olur. Bu fiil sıfatına *işlenmiş sıfat* denir.

içilmek	içil	içilen	içilmiş
sevilmek	sevil	sevilen	sevilmiş

Burada *içilen, içilmiş, sevilen, sevilmiş* kelimeleri birer işlenmiş sıfattır.

TEMRİN

Aşağıdaki mastarların herbirinden birer işler veya işlenmiş fiil sıfatı yapınız :

Yazmak. Bakmak. İçmek. Gülmek. Güldürmek. Dökmek. Dökülmek. Yazılmak. Yakılmak. İçilmek. Sönmek. Kızmak. Söndürülmek. Pişirmek. Silmek. Kızdırmak. Söndürmek. Uçmak. Delmek. Kızdırılmak. Pişmek. Uçurmak. Deldirmek. Sil-dirmek. Geçilmek. Seçmek. Dizmek. İçirmek. Gelmek. Taş-mak. Seçilmek. Kaçmak. Dizdirmek. Götürmek. Dizdirilmek. Kaçırmaq. Taşırmak. Aşırmak. Yalvarmak. Temizlemek. Ka-şımak. Aşmak. Yüzmek. Sallamak. Acımak. Yüzdürmek. Ka-pamak. Ağarmak. Kısılmak. Öksürmek. Kaşınmak. Kaçırıl-mak. Yüzdürülmek. Sildirilmek. Geçirmek. Geçirilmek.

SIYGA

117. Fiillerde sıyga bir işin veya bir halin ifade edildiği tarzı bildirir.

118. Fiilde beş sıyga vardır: (1) haber sıygası, (2) vücup sıygası, (3) iltizam sıygası, (4) temenni sıygası, (5) emir sıygası.

119. *Haber sıygası.* Sadece bir şey bildirir.

Mis. : Değirmen buğdayı öğütür.

Buğday un olacak.

123. Emir sıygası. Bir emir veya rica ile karışık isteme bildirir.

Mis.: Eve git.

Kitabımı getir.

Git ve *getir* emir sıygasıdır. *Git* emir ifade eder. *Getir*, bir bakıma, rica ifade eder.

TEMRİN

Aşağıdaki fiillerin sıygalarını söyleyiniz : —

1. Ver elini. 2. Yarın hava açık olursa gitmeliyim. 3. Hayır, sen bir hademe olmalısın. 4. Vapur bu akşam kalkıyor. 5. Şu son imtihanımı da bir versem. 6. İstemeden büyük bir felâkete sebep oldum, gideyim... o hiddetle beni görmesin. 7. Eyi çalışsa bunu da yapar. 8. Git şu yüzünü bir eyi yıka. 9. Dünyada mes'ut olmak için namuslu yaşamalı. 10. İşinize gelirse sizi oraya göndereyim. 11. Benim için çekilip gitmekten başka iş kalmamıştı. 12. Hastane köşelerinde kimsesiz ölenlere acımalısınız. 13. Babam bu akşam bana bir çift çorap getirirse başka bir şey istemezdim. 14. Burasını beğenmediğimi söylesem arkadaşımın canı sıkılacaktı. 15. An beni anayım seni. 16. Gidecekseniz ben de hazırlanayım. 17. Onlar bu akşam buraya mutlaka gelmeliler. 18. Şu sıtmayı da bir atlatsam, gözüm açılacak. 19. Arada şunu da söyleyim ki benim icat ettiğim bu kıyafet yavaş yavaş moda oldu. 20. Hepsini gördüm, fakat nasıl anlatayım !

SEVMEK FİİLİNİN TASRİFİ

1. BASİT ŞEKİLLER

124. Fiillerde başlıca iki şekil vardır: biri *basit* diğeri *mürekkep*.

Basit şekiller fiilin köküne muhtelif zaman ve sıygalara göre bir takım edatlar katarak meydana çıkarılan şekillerdir.

Mürekkep şekiller bir fiil ile bir yardımcı fiilden hasıl olan şekillerdir.

125. Basit şekiller şu suretle tasrif edilir :

1. HABER SIYGASI

HAL

MÜFRET

1. Seviyorum
2. Seviyorsun
3. Seviyor

CEMİ

1. Seviyoruz
2. Seviyorsunuz
3. Seviyorlar

MAZİ

MÜFRET

1. Sevdim
2. Sevdin
3. Sevdi

CEMİ

1. Sevdik
2. Sevdiniz
3. Sevdiler

İSTİKBAL

MÜFRET

1. Seveceğim
2. Seveceksin
3. Sevecek

CEMİ

1. Seveceğiz
2. Seveceksiniz
3. Sevecekler

SÜREKLİ HAL

MÜFRET

1. Sevmekteyim
2. Sevmektesin
3. Sevmektedir

CEMİ

1. Sevmekteyiz
2. Sevmektesiniz
3. Sevmektedirler

NAKLÎ MAZİ

MÜFRET

1. Sevmişim
2. Sevmişsin
3. Sevmiş

CEMİ

1. Sevmişiz
2. Sevmişsiniz
3. Sevmişler

MUZARİ

MÜFRET

1. Severim
2. Seversin
3. Sever

CEMİ

1. Severiz
2. Seversiniz
3. Severler

2. VÜCUP SIYGASI

HAL veya İSTİKBAL

MÜFRET

1. Sevmeliyim
2. Sevmelisin
3. Sevmeli

CEMİ

1. Sevmeliyiz
2. Sevmelisiniz
3. Sevmeliler

3. İLTİZAM SIGASI

HAL veya İSTİKBAL

MÜFRET

1. Seveyim
2. Sevesin
3. Seve

CEMİ

1. Sevelim
2. Sevesiniz
3. Seveler

4. TEMENNİ SIYGASI

HAL veya İSTİKBAL

MÜFRET

1. Sevsem
2. Sevsen
3. Sevse

CEMİ

1. Sevsek
2. Sevseniz
3. Sevseler

5. EMİR SIYGASI

HAL veya İSTİKBAL

MÜFRET

1. Yok
2. Sev
3. Sevsin

CEMİ

1. Sevelim
2. Seviniz veya sevin
3. Sevsinler

Not. Bütün bu fiillerden evvel, manalarını kuvvetlendirmek için, şahsa göre *ben, sen, o, biz, siz, onlar* zamirleri getirilebilir: ben seviyorum, sen seviyorsun, biz seviyoruz, onlar seviyorlar, v. s. gibi.

TEMRİN

Şu fiilleri tıpkı bu nümuneye göre tasrif ediniz:

Öğretmek, yürümek, sormak, ödemek, yalvarmak, eğlenmek, kimildamak, oturmak, kalkmak, yanmak, kazanmak, yapmak, bitirmek, öğrenmek, boyamak, çizmek, okumak, kırmak, atlamak, üşümek, yorulmak, gülmek, dinlemek, karpamak, aramak, yolmak, durmak.

TEMRİN

Aşağıdaki fiillerin sıygasını, zamanını, şahsını, müfret veya cemi olduğunu söyleyiniz :

1. Annem bütün kabahatlerimi affetti. 2. Babam büyük bir ev satın aldı. 3. Biz yarın İzmir'e gideceğiz. 4. Onlar bir hafta evvel gelmişler. 5. Mektup alır almaz hareket ettiler. 6. Kapıyı açınız. 7. Pençereleri kapayınız. 8. Gece yatarken odanızın pencerelerini açmalısınız. 9. İki günde bir mutlaka yıkanmalı. 10. Ütüsüz pantolon, yakasız gömlekle gezmemelidir. 11. Saat on olunca yatıp uyumalısınız. 12. Onlar daha yemek yiyecekler. 13. Bırakın beni, burada çilemi doldurayım. 14. Ankaraya gitse iş bulur. 15. Bazı memurları açığa çıkarmışlar. 16. Doğru hareket etse çok kazanır. 17. Maksadını derhal anladım. 18. Hâlâ çocuklarıyla uğraşmaktadır. 19. Ne bileyim ben, böyle doğmuşum. 20. Bu delilere güzel bir ders vermeli.

FIİLLERİN MENFİ ŞEKİLLERİ

126. Yukarda tasrifini gördüğümüz *sevmek* fiili müspet şekildedir. Bunun menfisi *sevmemek* tir. Müspet bir mastarı menfi yapmak için mastar edatından evvel *me* veya *ma* getirilir.

MÜSPET

Sevmek
Bozmak
İçmek
Girmek

MENFİ

sevmemek
bozmamak
içmemek
girmemek

127. Menfi fiiller de tıpkı müspet fiiller gibi tasrif olunur.

SEVMEMEK FİİLİNİN MENFİ ŞEKLİ

HABER S. HAL

1. sevmiyorum
2. sevmiyorsun
3. sevmiyor
1. sevmiyoruz
2. sevmiyorsunuz
3. sevmiyorlar

N. MAZİ

1. sevmemiş
2. sevmemişsin
3. sevmemişim
1. sevmemişiz
2. sevmemişsiniz
3. sevmemişler

İLTİZAM S.

1. sevmiyeyim
2. sevmiyesin
3. sevmiye
1. sevmiyelim
2. sevmiyesiniz
3. sevmiyeler

MAZİ

1. sevmedim
2. sevmedin
3. sevmedi
1. sevmedik
2. sevmediniz
3. sevmediler

MUZARİ

1. sevmem
2. sevmezsin
3. sevmez
1. sevmeyiz
2. sevmezsiniz
3. sevmezler

TEMENNİ S.

1. sevmesem
2. sevmesen
3. sevmeşe
1. sevmesek
2. sevmeseniz
3. sevmeseler

İSTİKBAL

1. sevmiyeceğim
2. sevmiyeceksin
3. sevmiyecek
1. sevmiyeceğiz
2. sevmiyeceksiniz
3. sevmiyecekler

VÜCUP S.

1. sevmemeliyim
2. sevmemelisin
3. sevmemeli
1. sevmemeliyiz
2. sevmemelisiniz
3. sevmemeliler

EMİR S.

- 1.
2. sevme
3. sevmesin
1. sevmiyelim
2. sevmiyin(iz)
3. sevmesinler

FİİLLERİN İSTİFHAM ŞEKİLLERİ

128. Her fiilin bir de sormağa yarıyan şekli vardır. Buna fiilin *istifham* şekli denir. Fiili bu şekle sokmak için fiil alâmetiyle edatı arasına bir *mi* getirilir. *Mi?* sorma edatıdır.

Not. *Seviyorum* fiilinde *sev* fiilin köküdür; *iyor* fiilin hal alâmetidir; *um* fiilin edatıdır.

129. SEVMEK FİİLİNİN İSTİFHAM ŞEKLİ

HABER S. HAL

N. MAZİ

İLTİZAM S.

1. seviyor muyum?	1. sevmiş miyim?	1. seveyim mi?
2. seviyor musun?	2. sevmiş misin?	2. sevsin mi?
3. seviyor mu?	3. sevmiş mi?	3. seve mi?
1. seviyor muyuz?	1. sevmiş miyiz?	1. sevelim mi?
2. seviyormusunuz?	2. sevmiş misiniz?	2. sevesiniz mi?
3. seviyorlar mı?	3. sevmişler mi?	3. seveler mi?

MAZİ

MUZARİ

TEMENNİ S.

1. sevdim mi?	1. sever miyim?	1. sevsem mi?
2. sevdin mi?	2. sever misin?	2. sevsen mi?
3. sevdi mi?	3. sever mi?	3. sevse mi?
1. sevdik mi?	1. sever miyiz?	1. sevsek mi?
2. sevdiniz mi?	2. sever misiniz?	2. sevseniz mi?
3. sevdiler mi?	3. severler mi?	3. sevseler mi?

İSTİKLAP

VÜCUP S.

EMİR S.

sevmiyecek miyim?	1. sevmeli miyim?	1.
sevmiyecek misin?	2. sevmeli misin?	2.
sevmiyecek mi?	3. sevmeli mi?	3. sevsin mi?
sevmiyecek miyiz?	1. sevmeli miyiz?	1. sevelim mi?
sevmiyecek misiniz?	2. sevmeli misiniz?	2.
sevmiyecekler mi?	3. sevmeliler mi?	3. sevsinler mi?

130. Mazi ile iltizam, temenni ve emir sıygalarında ve bütün sıygaların üçüncü şahıslarında sorma edatı en sona gelir.

131. İltizam sıygasının ikinci şahıs istifham şekilleri hiç kullanılmaz. Üçüncü müfret ve cemi şahısları yerine de emir sıygasının üçüncü şahısları kullanılır.

FİİLLERİN MENFİ İSTİFHAM ŞEKİLLERİ

132. Fiillerin menfi şekilleri de aynı zamanda istifham şekline girer. Sorma edatı gene fiil alâmetiyle edatı arasına konur. Yalnız mazi ile iltizam, temenni ve emir sıygalarında ve bütün sıygaların üçüncü şahıslarında en sona gelir.

133. İltizam sıygasının ikinci şahıs istifham şekilleri müspette kullanılmadığı gibi menfide de kullanılmaz. Üçüncü müfret ve cemi şahısları yerine de emir sıygasının üçüncü şahısları kullanılır.

134. İltizam sıygasının birinci müfret şahsında *sevmiyeyim, sevmiyeyim mi* fiilleri *sevmiyim, sevmiyim mi* şekillerinde söylenirler.

135. SEVMEK FİİLİNİN MENFİ İSTİFHAM ŞEKLİ

HABER S. HAL	N. MAZİ	İLTİZAM S.
1. sevmiyor muyum?	1. sevmemiş miyim?	1. sevmiyeyim mi?
2. sevmiyor musur?	2. sevmemiş misin?	2. sevmiyesin mi?
3. sevmiyor mu?	3. sevmemiş mi?	3. sevmiye mi?
1. sevmiyor muyuz?	1. sevmemiş miyiz?	1. sevmiyelim mi?
2. sevmiyor musunuz?	2. sevmemiş misiniz?	2. sevmiyesiniz mi?
3. sevmiyorlar mı?	3. sevmemişler mi?	3. sevmiyeler mi?

MAZİ

1. sevmedim mi?
2. sevmedin mi?
3. sevmedi mi?

1. sevmedik mi?
2. sevmediniz mi?
3. sevmediler mi?

MUZARİ

1. sevmez miyim?
2. sevmez misin?
3. sevmez mi?

1. sevmez miyiz?
2. sevmez misiniz?
3. sevmezler mi?

TEMENNİ S.

1. sevmesem mi?
2. sevmesen mi?
3. sevmese mi?

1. sevmesek mi?
2. sevmeseniz mi?
3. sevmeseler mi?

İSTİKBAL

1. sevmiyecek miyim?
2. sevmiyecek misin?
3. sevmiyecek mi?

1. sevmiyecek miyiz?
2. sevmiyecek misiniz?
3. sevmiyecekler mi?

VÜCUP SIYGASI

1. sevmemeli miyim?
2. sevmemeli misin?
3. sevmemeli mi?

1. sevmemeli miyiz?
2. sevmemeli misiniz?
3. sevmemeliler mi?

EMİR S.

- 1.
- 2.
3. sevmesin mi?

1. sevmiyelim mi?
- 2.
3. sevmesinler mi?

KATIŞIK FİİLLER

136. İki kelimeli fiillere *katışık fiil* derler. İki türdür.

1. Kelimelerin ikisi de fiil olur.

sevebilmek
yazıvermek
düşeyazmak
gidedurmak

sever olmak
sevmiş olmak
sevecek olmak
sevmekte olmak

2. Kelimelerin biri isim, biri fiil olur.

söz etmek
yardım etmek
zengin olmak
nezle olmak

protesto etmek
dua etmek
turşu kurmak
tokat atmak

137. Katışık fiillerden bazılarının hususi adları vardır.

1. **GÜÇYETENLİ.** *Bilmek* mastarıyla yapılan katışık fiillere *güçyetenli fiil* derler.

Mis. : sevebilmek, yazabilmek

2. **TEZİŞLİ.** *Vermek* mastarıyla yapılan katışık fiillere *tezişli fiil* derler.

Mis. : gıdivermek, alıvermek

3. **YARIŞLI.** *Yazmak* mastarıyla yapılan katışık fiillere *yarışli fiil* derler.

Mis. : düşeyazmak, güleyazmak

4. **SÜREKLİ.** *Durmak, kalmak* gibi mastarlarla yapılan fiillere *sürekli fiil* derler.

Mis. : gidedurmak, bakakalmak

138. TEKİŞLİ. Yalnız üçüncü müfret şahsında kullanılan fiillere de *tekişli fiil* derler. *Yağmak, gürlemek, anırmak, icap etmek, lâzım gelmek* tekişli fiillerdir. Çünkü sade *yağmur yağıyor, yağdı, yağacak* denir, *yağmur yağıyorum, yağıyorsun* v.s. denmez.

CEVHERÎ FİİL

139. Cevherî fiil zamirlerle sıfatları ve sıfat hükümünde olan isimleri tasrife yardım eden ve diğer fiillerle birleşerek mürekkep şekiller vücade getiren eksik bir fiildir. Yalnız dört şekli vardır.

1. HAL	2. HİKÂYE	3. RİVAYET	4. ŞARTİYE
Müf. 1. im	idim	imişim	isem
2. sin	idin	imişsin	isen
3. dir	idi	imiş	ise
Cem. 1. iz	idik	imişiz	isek
2. siniz	idiniz	imişsiniz	iseniz
3. dirler	ıdiler	imişler	iseler

140. Bunlar bir eklenti olarak kelimelerin sonuna geldikleri için beraber bulundukları kelimenin ahengine uyarlar. Ahenge uymak demek üst tarafındaki hece ince ise ince olmak, kalın ise kalın olmak demektir.

Mis.: güzelim kurnazım küskünüm yorgunum

141. İdi, imiş, ise şekilleri bir kelimeye eklenince başlarındaki *i* kalkar, geri kalan hece kelimenin ahengine uyar.

Mis.: güzeldi kurnazdı küskündü yorgundu
güzelmış kurnazmış küskünmüş yorgunmuş
güzelse kurnazsa küskünse yorgunsa

Not. Cevheri fiilin menfisi *değil* kelimesiyle yapılır: *değilim, değildim, değilmişim, değilsem.*

142. Cevheri fiil zamir ve sıfatlarla şu suretle tasrif edilir. Bir isimle tasrifi de bunlar gibidir.

H A L

H İ K Â Y E

ŞAHİS	ZAMİR	SIFAT	ZAMİR	SIFAT
Müf.	1. benim	güzelim	bendim	güzeldim
	2. sensin	güzelsin	sendin	güzeldin
	3. odur	güzeldir	oydu	güzeldi
Cem.	1. biziz	güzeliz	bizdik	güzeldik
	2. sizsiniz	güzelsiniz	sizdiniz	güzeldiniz
	3. onlardır	güzeldirler	onlardı	güzeldirler

R İ V A Y E T

Ş A R T İ Y E

ŞAHİS	ZAMİR	SIFAT	ZAMİR	SIFAT
Müf.	1. benmişim	güzelmışim	bensem	güzelsem
	2. senmişsin	güzelmışsin	sensen	güzelsen
	3. oymuş	güzelmış	oysa	güzelse
Cem.	1. bizmişiz	güzelmışiz	bizsek	güzelsek
	2. sizmişsiniz	güzelmışsiniz	sizseniz	güzelseniz
	3. onlarmış	güzelmışler	onlarsa	güzelseler

SEVMEK FİİLİNİN TASRİFİ

II. MÜREKKEP ŞEKİLLER

143. Basit şekillerin ne suretle tasrif edildiğini yukarda gördük (B. 125). Fiillerin mürekkep şekilleri de şu suretle tasrif olunur:

1. HABER SIYGASI

HAL

	HİKÂYE	RİVAYET	ŞARTİYE
Müf.	1. seviyordum	1. seviyormuşum	1. seviyorsam
	2. seviyordun	2. seviyormuşsun	2. seviyorsan
	3. seviyordu	3. seviyormuş	3. seviyorsa
Cem.	1. seviyorduk	1. seviyormuşuz	1. seviyorsak
	2. seviyordunuz	2. seviyormuşsunuz	2. seviyorsanız
	3. seviyordular	3. seviyormuşlar	3. seviyorsalar
	seviyorlardı	seviyorlarmış	seviyorlarsa

MAZİ

	HİKÂYE	RİVAYET	ŞARTİYE
Müf.	1. sevdiydim		1. sevdiysem
	2. sevdiydin		2. sevdiysen
	3. sevdiydi	Yok	3. sevdiyse
Cem.	1. sevdiydik		1. sevdiysek
	2. sevdiydiniz		2. sevdiyseniz
	3. sevdiydiler		3. sevdiyseler
	sevdilerdi		sevdilerse

Not. Hikâye ve şartiye'nin birer şekli daha vardır:

Hikâye : sevdimdi, v. s.

Şartie : sevdimse, v. s.

N. MAZİ

	HİKÂYE	RİVAYET	ŞARTİYE
Müf.	1. sevmiştim 2. sevmiştin 3. sevmiştî	1. sevmişmişim 2. sevmişmişsin 3. sevmişmiş	1. sevmişsem 2. sevmişsen 3. sevmişse
Cem.	1. sevmiştik 2. sevmiştiniz 3. sevmiştiler sevmişlerdi	1. sevmişmişiz 2. sevmişmişsiniz 3. sevmişmişler sevmişlermiş	1. sevmişsek 2. sevmişseniz 3. sevmişseler sevmişlerse

İSTİKBAL

	HİKÂYE	RİVAYET	ŞARTİYE
Müf.	1. sevecektim 2. sevecektin 3. sevecekti	1. sevecekmişim 2. sevecekmişsin 3. sevecekmiş	1. seveceksem 2. seveceksen 3. sevecekse
Cem.	1. sevecektik 2. sevecektiniz 3. sevecektiler seveceklerdi	1. sevecekmişiz 2. sevecekmişsiniz 3. sevecekmişler seveceklermiş	1. seveceksek 2. sevecekseniz 3. sevecekseler seveceklerse

MUZARİ

	HİKÂYE	RİVAYET	ŞARTİYE
Müf.	1. severdim 2. severdin 3. severdi	1. severmişim 2. severmişsin 3. severmiş	1. seversem 2. seversen 3. severse
Cem.	1. severdik 2. severdiniz 3. severdiler severlerdi	1. severmişiz 2. severmişsiniz 3. severmişler severlermiş	1. seversek 2. severseniz 3. severseler severlerse

2. VÜCUP SIYGASI

	HİKÂYE	RİVAYET	ŞARTİYE
Müf.	1. sevmeliydim	1. sevmeliymişim	1. sevmeliyse
	2. sevmeliydin	2. sevmeliymişsin	2. sevmeliysen
	3. sevmeliydi	3. sevmeliymiş	3. sevmeliyse
Cem.	1. sevmeliydik	1. sevmeliymişiz	1. sevmeliyse
	2. sevmeliydiniz	2. sevmeliymişsiniz	2. sevmeliyseniz
	3. sevmeliydiler	3. sevmeliymişler	3. sevmeliyseler
	sevmelilerdi	sevmelilermiş	sevmelilerse

3. İLTİZAM SIYGASI

	HİKÂYE	RİVAYET	ŞARTİYE
Müf.	1. seveydim	1. seveymişim	
	2. seveydin	2. seveymişsin	
	3. seveydi	3. seveymiş	Yok
Cem.	1. seveydik	1. seveymişiz	
	2. seveydiniz	2. seveymişsiniz	
	3. seveydiler	3. seveymişler	

Not. Bu sıyga rivayetinin bir şekli daha vardır: seveyimmiş, sevesinmiş, seveymiş, v. s.

4. TEMENNİ SIYGASI

	HİKÂYE	RİVAYET	ŞARTİYE
Müf.	1. sevseydim	1. sevseymişim	
	2. sevseydin	2. sevseymişsin	
	3. sevseydi	3. sevseymiş	Yok
Cem.	1. sevseydik	1. sevseymişiz	
	2. sevseydiniz	2. sevseymişsiniz	
	3. sevseydiler	3. sevseymişler	
	sevselerdi	sevselermiş	

Not. Bu sıyga rivayetinin bir şekli daha vardır: Sevsemmiş, sevsenmiş, sevseymiş, v. s.

Not. Bunların da tabii menfi, istifham, menfi istifham şekilleri vardır. Onları da siz tasrif ediniz.

TEMRİN

Aşağıdaki fiillerin hangi sıyga, hangi zaman ve şahıslar olduğunu söyleyiniz :

Girselerdi, çıkmazlardı, gülmiyeceklerdi, görmeseydi, sevmeseydim, acımayacaklarmış, açsalar, yürümiyeceklerse, yürümezlerdi, sormamışlar, öğrenmediler miydi? öğreneymişsiz, sorarmıydınız, çiziyormuşum, çiziyorsanız, gittik, giderseniz, gitmeliymişsiz, ödemeliydik, ödemeli imişsiniz, kırmışmışım, kırarmışsın, kırmazdınız, üşüyorsanız, üşümeli imişsiniz, üşüyordunuz, dinliyeydik, dinlemişseniz, dinledimse, aramamalıydınız, dinlemediymiş, kapamamalıydınız, gülüyorsak, bulacaksak, bulmuşsak, bulabiliyor muydunuz, bulabilecekler mi? durmamalıydılar, durabilirler miydi? gelesinmiş, kırıdıysanız, görmezler miydi?

TEMRİN

Aşağıdaki cümleleri tahlil ediniz:

1. Hocalar çalışkan çocukları severler. 2. Akıllı çocuk mektepte büyük bir nam kazanır. 3. Ratip uzun bir mektup yazdı. 4. Bu ihtiyar adam zengindir. o büyük bir çiftlik satın aldı. 5. Köpek Nihal'in güzel atkısını yırttı. 6. Kurnaz hırsızlar kıymetli birçok taşlar çalmışlar. 7. Şu duvar otuz metre yüksek imiş. 8. O güzel ev yıkıldı. 9. Çocuk tabaktaki kirazları yedi. 10. Katiller cinayetlerini itiraf ettiler. 11. Sizin eviniz satıldı. 12. Dün akşam onları bekledik, gelmediler. 13. Gençsiniz, sabahtan akşama kadar çalışmalısınız. 14. Pırlanta kıymetli taşların en kıymetlisidir. 15. Emniyetli bir dostun kıymeti büyüktür. 16. Tembel çocuğa dayak attılar. 17. Şu zili çal. 18. Müşteri, bütün seyyarelerin en büyüğüdür. 19. O azgın öküzü öldürdüler. 20. O, vazifesini yüzü üstü bıraktı.

Mis. :	Hocalar	ismicins, cemi, işler hal.
	çalışkan	sıfat, çocukları tavsif eder.
	çocukları	ismicins, cemi, işlenmiş hal, severler fiili çocuklar üzerinde tesirini gösteriyor, fiilin edigidir.
	severler	geçer etken fiil, haber sıygası, muzari üçüncü cemi şahsı, hocaların ne yaptığını bildiriyor.

5. ZARFLAR

144. Zarf bir fiilin, bir sıfatın veya başka bir zarfın manasını başkalaştıran bir kelimedir.

Mis. : Fuat *çabuk* yazıyor.
Bu bahçe *pek* güzeldir.
Kâmrân *çok* doğru söylüyor.

Çabuk bir zarftır, çünkü yazıyor *fiilinin* manasını başkalaştırıyor.

Pek bir zarftır, çünkü güzel *sıfatının* manasını başkalaştırıyor.

Çok bir zarftır, çünkü doğru *zarfının* manasını başkalaştırıyor.

Doğru kelimesinin zarf oluşu söylüyor fiilinin manasını başkalaştırmasındandır. Doğru zarfı söylüyor fiilini başkalaştırıp dururken açıktan bir *pek* kelimesi geliyor, o da bu sefer doğru zarfının nasıl doğru - az mı doğru, çok mu doğru - olduğunu anlatıyor, o da zarf oluyor. Burada *çok*, *doğru* kelimelerinin ikisi de zarftır.

145. Bir zarf nasıl, ne halde, ne yolda; ne zaman; nerede, nereye, nereden suallerine cevap verir.

1. Bu çocuk fena okuyor. Bülbüller şakır şakır ötüyor.
Bu çocuk nasıl okuyor? . Fena. *Fena* bir zarftır.
Bülbüller nasıl ötüyor? Şakır şakır. *Şakır şakır* bir zarftır.

2. Aziz hemen gidecek. Ferit şimdi başlamalı.
 Aziz ne zaman gidecek? Hemen. *Hemen* bir zarftır.
 Ferit ne zaman başlamalı? Şimdi. *Şimdi* bir zarftır.
3. Biz oraya gideceğiz. Nihat burada kalacak.
 Biz nereye gideceğiz? Oraya. *Oraya* bir zarftır.
 Nihat nerede kalacak? Burada. *Burada* bir zarftır.

146. Başlıca zarflar şunlardır :

eyi	tabii	hemen	bazan
kötü	doğru	şimdi	arasıra
evet	tamam	sonra	asla
hayır	âlâ	erken	boyuna
peki	mükemmel	geç	bu defa
elbet	dün	geçende	derhal
şüphesiz	bugün	yakında	geceleleri
sahi	akşam	çok	hiç
gerçek	gece	daima	yeni

TEM RİN

Zarfları gösteriniz :

1. Beni hayretle dinliyorlardı. 2. Temrinlerinizi doğru yazınız. 3. O buraya dün geldi. 4. Bu at çok hızlı koşuyor. 5. Bir ay sonra Ankara'ya gideceğiz. 6. O bize sık sık gelir. 7. Yakında dönecek. 8. Neriman'ın yürüyüşü çok güzeldir. 9. O, bizimle her vakit tatlı tatlı konuşur. 10. Yavaş yürü. 11. Hizmetçi oradadır. 12. Onu burada arasıra görürüz. 13. Bu nehir çok ağır akar. 14. Feriha annesini sevine sevine karşıladı. 15. Nadire İzmirden dün geldi. 16. Yalova çok güzel bir yerdir. 17. Cemile bize bugün gelecek. 18. Güneş parıl parıl parlıyor. 19. Bu ev çok güzel yapılmış. 20. Biz onlara çok seyrek gideriz. 21. Mesut Beyin çok akıllı bir kızı var. 22. İncir, üzüm İzmir taraflarında çok yetişir. 23. Ahmet Beyin oğlu pek çalışkandır. 24. Yazılarınızı çabuk yazınız. 25. Siz çok nazik ve terbiyelisiniz.

TEMİRİN

Aşağıdaki cümlelerin her kelimesini ayrı ayrı tahlil ediniz : —

1. Bu kuyu çok derindir. 2. Fırtına gittikçe artıyor. 3. Bu armut çok olgundur. 4. Amazon nehri pek geniştir. 5. Doğru hareket ederseniz herkesin hürmetini kazanırsınız. 6. Yapı henüz bitmişti. 7. Bu kitap eyi basılmıştır. 8. Şimdi nereye gideceğiz? 9. Vazifeleriniz dikkatle tashih edilmiştir. 10. Bu sefer daha eyi muvaffak olduk. 11. Tren biraz sonra gelecek. 12. O, dostlarına karşı mertçe (merdane) hareket eder. 13. Kardeşim sizi kalben sever. 14. Macit Beye her vakit orada rasgelirim. 15. Kimsenin evine zorla (cebren) girilmez. 16. Şimdi herkesten daha çok hürmet görüyor. 17. Siz yavaş yavaş gidiniz, ben de gelirim. 18. İlmen o sizden yüksektir. 19. Vicdanen pek rahatım. 20. Onlar Avrupa'ya pek sık giderler.

6. EDATLAR

147. Edat, isimlerle zamirlerin sonuna gelen ve onlarla cümlelerin diğer bir kelimesi arasında bir münasebet bulunduğunu bildiren kelime veya harftir.

Mis. : Kalem masanın üstündedir.

Kitabı Nedim'e verdi.

Üstünde kelimesi bir edattır; kalem ile masanın münasebetini anlatmak için masa kelimesinin sonuna getirilmiştir. Bundan başka *masanın* kelimesinin sonundaki *nın* hecesi dahi bir edattır. *Masa* ile *üstünde* kelimeleri arasında bir münasebet olduğunu gösterir.

Kitabı kelimesiyle *Nedim'e* kelimesinin sonlarındaki *ı*, *e* harfleri birer edattır. *İ* edatı kitapla verdi fiili arasındaki münasebeti, *e* edatı da Nedim ile gene verdi fiili arasındaki münasebeti gösterir.

148. Edatlar iki kısma ayrılır. Birincisine *asıl edatlar*, ikincisine *bağlama edatları* denir.

1. ASIL EDATLAR

149. Asıl edatlar şunlardır :

e, a	gibi	göre	üst
ye, ya	kadar	evvel	alt
i, si	siz	sonra	ön
in	li	öte, beri	art, arka
de, den	ce, cesine	dolayı	iç
ile	doğru	ötürü	ara
için	karşı	yana	yan

TEMRİN

Aşağıdaki cümlelerde edatları gösteriniz : —

1. Kuş kafesin içindedir. 2. Kedi masanın altındadır. 3. Masa üstündeki kitap benimdir. 4. Biz bahçeye gideceğiz. 5. Gölün yanındaki ağaca şimşek çarptı. 6. Kutunun kapağı açıktır. 7. Kardeşim Ankarada'dır. 8. Odanın pencereleri güneşe karşıdır. 9. Bahçe evin arkasındadır. 10. Balıklar denizin altında yaşar. 11. Tavşan ağaçlar arasında kayboldu. 12. Evimiz kasabanın ötesindedir. 13. Yolun berisinde ne vardır? 14. Maymun ağaçtan ağaca atlar. 15. Polis bize doğru geliyor. 16. Sandal akıntıya karşı gidiyor. 17. Kedi ile köpek iyi geçinmezler. 18. Koyun ineğin yanında otlayıyor. 19. Bugün hastalığından dolayı gelememi. 20. Üç gün sonra Ayvalığa gidecekler.

2. BAĞLAMA EDATLARI

149. Bağlama edatları kelimeleri, cümleleri birbirine bağlar.

Çay ve şeker
İnaniyorum ki Allah vardır.

Ve bir bağlama edatıdır, çünkü *çay*, *şeker* kelimelerini birbirine bağlar.

Ki bir bağlama adatıdır, çünkü *inanıyorum* cümlesini *Allah vardır* cümlesine bağlar.

150. Bağlama edatlarının başlıcaları şunlardır:

ve	amma	çünkü
de	fakat	mademki
hem... hem	ancak	nitekim
ne.. ne	zira	meğer
ya, yahut	ki	halbuki
yoksa	ile	hernekadar

TEMRİN

Bağlama edatlarını gösteriniz : —

1. Turunç ve portakal. 2. At ve eşek. 3. Eğer ararsan bulursun. 4. Sınıf geçemiyeceksiniz, çünkü tembelsiniz. 5. O kadar yorgundu ki uyuya kaldı. 6. Ferit akıllı ve zeki bir çocuktur. 7. Size izin veririm, fakat uslu oturmalısınız. 8. O ne güldür, ne lâle. 9. Hernekadar geç kaldımsa da gene gideceğim. 10. O hem benimle dost geçiniyor, hem onunla. 11. Siz hayvanla gidebilirsiniz, ama ben yaya gideceğim. 12. Cemale mutlaka arkadaşlık edeceğim meğer babam razı olmasın. 13. Daha ne şeftaliler olmuş ne erikler. 14. Gidemem, çünkü hastayım. 15. Mademki beni istemiyorsunuz, giderim.

7. NİDALAR

151. Nida, birdenbire hasıl olan bir hissi veya bir heyecanı ifade etmek için kullanılan kelimedir.

A canım! kime ne dersin.

Eyyvah! mahvoldum.

A canım! nidadır, bizde hasıl olan şikâyet hissini bildirmektedir.

Eyyvah! nidadır, çünkü bende hasıl olan sıkıntıyı bildirmektedir.

152. Başlıca nidalar şunlardır :

a, e	aman	eyvah	yallah
ha	haydi	yazık	destur
hay	hah	o	varda
hey	ay	yo	enfes
eyvah	vay	tü	patla
ey	ah	aferin	yaşa, şa

TEMRİN

Nidaları gösteriniz : 1. E haydi öyle olsun! 2. Sakın ha! sonra kuyuya düşersin. 3. Ey benim sevgili dostum!. 4. Hay Allah senden razı olsun!. 5. Hey çocuk! daha dur bakalım. 6. Haydi onu bir tarafa bırakalım! 7. Hah! tam benim istediğim. 8. Aman dokunma! belki kırılır. 9. Ay! nasırıma bastın. 10. Vay başıma gelenler! 11. Ah! ben onu evvelden bilseydim. 12. Yazık! şu zavallı çocuğa! 13. O! işte bu olmaz! 14. Yo! ben buna razı değilim. 15. Tü! Allah cezanı versin.

TEMRİN

Aşağıdaki cümleleri tahlil ediniz : 1. Eyvah! şimşek ağaca çarptı, koca ağacı paramparça etti. 2. Bülbül, derenin içinde hazin hazin ötüyor. 3. Evimiz bir tepenin eteğindedir. 4. Bu hizmetçi efendisine karşı pek haince hareket ediyor. 5. Şu çiçekleri kardeşime götür, yanımızdaki odadadır. 6. Biz, gece yarısı, kapıcının oda kapısını hızlı hızlı çaldık. 7. Vazifeni her yerde eyi yapmağa çalış. 8. Tarlalar vaktinde sürülmeli ve tohumlar atılmalıdır. 9. İster karadan git, ister denizden. 10. Seyahatimizi çok çabuk bitirdik. 11. Yalancılar hiçbir işte muvaffak olamazlar. 12. Bu yaz, kız kardeşim Adadaki evini bize verdi. 13. Çalışkan adam, boş kalırsa, rahatsız olur. 14. Sabırlı öküz boyunduruğun acısına katlanır. 15. Bu mükâfata lâayık olmağa çalış.

C Ü M L E L E R

C Ü M L E L E R İ N N E V İ L E R İ

153. Tam bir fikir bildiren kelime gruplarına cümle denir.

1. Çocuklar oynuyor.
2. Onlar dinliyorlar.
3. Nedim arkadaşımıdır.
4. Çocuklar top oynuyorlar.
5. Biz bir gürültü işittik.
6. Bu kitaplar benimkilerdir.

154. Her cümlede bir subjekt, bir prediket vardır.

Subjekt, hakkında söz söylediğimiz bir insan, bir yer veya bir şeydir.

Prediket, subjekt hakkında söylediklerimizdir.

Yukardaki cümlelerde çizgilerin solundakiler subjekt, sağındakiler, son parçalar, predikettir.

Çocuk yazıyor.

Cümlesinde *çocuk*, hakkında söz söylenen insandır. *çocuk* subjektir. *Yazıyor* predikettir, çünkü çocuğun ne yaptığını söylüyor.

İ S M İ C Ü M L E

155. Prediketi bir sıfat, bir isim, bir zamir, bir zarf veya bir mastar olan cümleye *ismî cümle* derler.

Prediketten sonra cevheri fiil ile cümlemin iki kısmı birbirine bağlanır. Cevheri fiil bazan kullanılmaz.

1. Hava soğuk (tur).	4. Aklım onda (dır).
2. Fulya bir çiçektir.	5. Kitabınız burada (dır).
3. Güzin arkadaşımıdır.	6. İşi gücü gülmek (tir).

Birinci cümlede prediket olan *soğuk* bir sıfattır. İkinci, üçüncü cümlelerde prediket olan *çiçek*, *arkadaş* kelimeleri birer isimdir. Dördüncü cümlede prediket olan *onda* bir zamirdir. Beşinci cümlede prediket olan *burada* bir zarftır. Altıncı cümlede prediket olan *gülmek* bir mastardır. Birinci, dördüncü, beşinci, altıncı cümlelerde prediketlerden sonra cevheri fiil kullanmasak ta olur, çünkü cümlelerin manaları gene tam bir fikir bildirir.

156. Bu cümlelerin menfisi, yukarda gördüğümüz gibi, *değil* kelimesiyle yapılır.

Bugün hava pek soğuk değil.

Fulya fena kokulu bir çiçek değildir.

157. Bazan *var*, *yok* kelimeleri de prediket olur.

Henim sana emniyetim var.

Bende bir şey yok.

BASİT SUBJEKT, BASİT PREDİKET

158. Tek bir isme, tek bir zamire *basit subjekt* derler. Tek bir fiile veya bir fiil grubuna *basit prediket* derler.

1. Bulutlar kararıyor.

3. Ali geliyor idi.

2. Çocuklar bağılıyor.

4. O gidecek imiş.

Bu dört cümlede *bulutlar*, *çocuklar*, *Ali*, *o* subjektleri tek bir kelime oldukları için bunlara *basit subjekt* denir.

Kararıyor, *bağılıyor*, *geliyor idi*, *gidecek imiş* prediketlerinden *kararıyor*, *bağılıyor* kelimeleri tek bir fiil, *geliyor idi*, *gidecek imiş* fiilleri de bir fiil grubu yani mürekkep bir fiil oldukları için her biri *basit predikettir*.

TAM SUBJEKT TAM PREDİKET

159. Bazan basit subjektin yanında manasını tamamlayan bir veya birkaç kelime bulunur. O vakit basit subjektle beraber bu kelimelerin topuna birden *tam subjekt* denir.

Prediketin de yanında manasını tamamlayan bir veya birkaç kelime bulunabilir. O zaman basit prediketle manasını tamamlayan kelimelerin hepsine birden *tam prediket* denir.

1. Şakacı ihtiyar bir adam, karşıdan bizi selâmlıyordu.
2. Kırık bir otomobil garaja çekilmiş idi.

Birinci cümlede *adam* basit subjekt, *selâmlıyordu* basit predikettir. Şakacı ihtiyar bir adam *tam subjekt*, karşıdan bizi selâmlıyordu, *tam predikettir*.

İkinci cümlede *otomobil* basit subjekt, *çekilmiş idi* basit predikettir. Kırık bir otomobil *tam subjekt*, garaja çekilmiş idi, *tam predikettir*.

KATIŞIK SUBJEKT, KATIŞIK PREDİKET

160. Virgül ile veya bir bağlama edatıyla birbirine bağlanmış iki veya daha ziyade basit subjekte *katişik subjekt* denir.

Virgül ile veya bir bağlama edatıyla birbirine bağlanmış iki veya daha ziyade basit predikete *katişik prediket* denir.

Bir cümlede yalnız subjekt veya yalnız prediket yahut ta her ikisi birden katişik olabilir.

1. Ali ile kardeşi bizi istasyonda beklediler.
2. Kuşlar havada uçarlar, dallarda öterler.
3. Hocalar ve talebeler sahile indiler ve denize girdiler.

Birinci cümlede yalnız *subjekt*, ikinci cümlede yalnız *pkediket*. üçüncü cümle de *hem subjekt hem prediket* katışıktır.

Birinci cümlede subjekt, *ile* bağlama edatıyla bağlanmış iki kelime *Ali, kardeşi* olduğu için *katışık* subjektidir.

İkinci cümlede prediket, *virgül* ile ayrılmış iki fiil *uçarlar, öterler* olduğu için *katışık* predikettir.

Üçüncü cümlede subjekt *ve* ile birleşmiş iki kelime *hocalar ve talebeler* olduğu için *katışık* subjektir; prediket, *gene ve* ile bağlanmış iki fiil *indiler ve girdiler* olduğu için *katışık* predikettir.

TEMRİN

Aşağıda tarif edilen cümleleri yazınız. Sonra tam subjekt-i tam prediketten yukarıdan aşağı bir çizgi ile ayırınız. Basit veya katışık subjekt veya prediket olan isim ve zamirlerin altına bir çizgi çiziniz. Basit veya katışık prediket olan fiillerin veya fill gruplarının altına da iki çizgi çiziniz.

1. Subjektleri basit, prediketleri katışık beş cümle yazınız.
2. Subjektleri katışık, prediketleri basit beş cümle yazınız.
3. Subjektleri de, prediketleri de katışık beş cümle yazınız.

CÜMLELERİN NEVİLERİ

161. Üç türlü cümle vardır: (1) basit cümle, (2) katışık cümle, (3) karışık cümle.

1. *Basit cümle.* Tek bir subjekt ve tek bir prediket olan cümleye *basit cümle* denir.

Mis. : Çocuklar oynuyorlar.

2. *Katışık cümle*. Başlı başına tam manaları olan iki veya daha ziyade cümleden yapılmış tam bir cümleye *katışık cümle* denir.

Mis. : Zehra ağlıyor, Selma gülüyordu.

3. *Karışık cümle*. İçlerinden birinin manası bir veya birkaç cümle tarafından tamamlanmış olan tam cümleye *karışık cümle* denir.

Mis. : İzmirden dönünce size gelirim.

BASİT CÜMLE

162. Basit bir cümlemin yalnız bir subjekt ve bir prediketi vardır. Subjekt hemen her vakit bir isimdir. Bazan bir isim yerine kullanılmış diğer kelimeler de olabilir.

Mis. : 1. Çocuk uyuyor.

2. Hırsızlık etmek ayıptır.

3. Avrupaya kaçması babasını düşündürdü.

Bu cümlelerde *çocuk*, *hırsızlık etmek*, *Avrupaya kaçması* subjektir. *Çocuk* bir isimdir, *hırsızlık etmek* bir mastardır, *Avrupaya kaçması* hafif mastarlı bir kelime gurubudur.

TEMRİN

İsmi cümleleri, basit ve tam subjektleri ve prediketleri gösteriniz.

1. Akbaba yırtıcı bir kuştur. 2. Baykuşun ötüşü insanın canını sıkır. 3. Aslanın bağırışı bazan insanı korkutur. 4. Büyük bir vapur kazaya uğradı. 5. İpeği ipekböceği yapar. 6. Ağaçlardaki tomurcuklar soğuktan dondu. 7. Feneryolunda zarif bir köşk yapıldı. 8. Türkiye'nin çok nefis tütünü vardır.

9. Yuvarlanan taş yosun tutmaz. 10. Çeşmeden temiz bir su akıyor. 11. Zenginler her vakit hallerinden memnun değildirler. 12. Babası bir tüccardı. 13. Menekşe baharın ilk çiçeğidir. 14. Rusya büyük bir memlekettir. 15. Komşumuzun çocuğu üç ay hasta yattı.

KATIŞIK CÜMLE

163. Katışık cümle, iki veya daha ziyade *basit* cümleden yapılırdı. Bu *basit* cümlelerin herbirine, tam cümle içinde başlı başına ayrı manaları olduğu için, *ayrı cümle* denir. Bunlar birbirine ya *ve, ile, fakat, lâkin, yahut, ya... ya, ne... ne* bağlama edatlarından biriyle ve yahut bir *virgöl* veya *noktalı virgöl* ile bağlıdırlar.

1. Nihayet hatip sustu, herkes rahat bir nefes aldı.

2. Biz vaktinde geldik, fakat istasyonda kimseyi bulamadık.

3. Ya siz eyi söylemiyorsunuz ya ben sizi eyi anlamıyorum.

KARIŞIK CÜMLE

BAŞ CÜMLE, BAĞLI CÜMLE

164. Bir baş cümle ile, bir veya birkaç bağlı cümleden ibaret olan cümlelere karışık cümle denir.

Manası bağlı cümleler tarafından tamamlanan cümleye *baş cümle* denir. Baş cümlelerin manasını tamamlayan cümlelere de *bağlı cümle* denir. Bunlar baş cümleye fiil bağlarıyla veya bir bağlama edatıyla bağlıdırlar.

Mis.: 1. İşinden zevkalan adam bahtiyardır.

2. Ben okurken telefon çaldı.

Birinci tam cümlede *adam bahtiyardır* cümlesi baş cümledir. *İşinden zevkalan* cümlesi adamın nasıl bir adam olduğunu bildirmek için gelmiş bir bağlı cümledir. *Alan* fiil bağıyla baş cümleye bağlanmıştır.

İkinci tam cümlede *telefon çaldı* cümlesi baş cümledir. İkinci *ben okurken* cümlesi de telefonun ne vakit çaldığını bildirerek baş cümlelerin manasını tamamlayan bağlı bir cümledir. *Ken* fiil bağıyla baş cümleye bağlanmıştır.

KATIŞIK KARIŞIK CÜMLE

165. Eğer, bir fikri ifade etmek için bir basit cümle ile bir karışık cümle, yahut bir katışık cümle ile bir veya birkaç karışık cümle ve yahut iki veya daha ziyade karışık cümle kullanılmışsa bu suretle vücutte gelen tam cümleye *katışık karışık cümle* denir.

- Mis.: 1. Çan sesini işitince koştum; fakat tren kalkmıştı.
2. Dün aradığım kitap kütüphanede yoktu, ama bugün isteyince buldum.

Bu cümlelerin ikisi de katışık karışık cümledir. Birinci cümlede bir *karışık* cümle ile bir *ayrı* cümle vardır. Karışık cümle: *Çan sesini işitince koştum* cümlesidir. Bunda *koştum* baş cümledir. *Çan sesini işitince* bağlı cümlesi *işitince* fiil bağıyla baş cümleye bağlanmıştır. *Tren kalkmıştı* ayrı cümlesi *fakat* bağlama edatıyla karışık cümleye bağlanmıştır.

İkinci cümlede *ama* ile birleşmiş iki karışık cümle vardır. Birinci karışık cümlede baş cümle *kitap kütüphanede yoktu*, ikincide *buldum* cümleleridir. *Dün aradığım* bağlı cümlesi *aradığım* bağıyla, ikinci karışık cümledeki *bugün isteyince* bağlı cümlesi de *isteyince* fiil bağıyla baş cümleye bağlanmıştır.

TEMRİN

Aşağıdaki cümlelerde hangilerinin baş, hangilerinin bağlı cümle olduklarını söyleyiniz :

1. Daha bir az nazik olsaydı, daha çok hürmet görürdü.
2. Sabah olunca ortalık ağarır.
3. Hava müsait olmadığından oyun gelecek haftaya kaldı.
4. Hernekadar eziyet çekiyorsa da gene sabrı elden bırakmıyor.
5. Hernevakit gitsem beni nazıkâne kabul ediyor.
6. Babanızın yaptırdığı evde mi oturuyorsunuz?
7. Akşam olunca sular kararır.
8. Adaya geleli beri çocuk kendini toplamağa başladı.
9. Tren gelinceye kadar burada beklemek mecburiyetindeyim.
10. Para kazandıkça debdebesi artıyor.
11. İnsan kendini aldatan bir adamı nasıl sevebilir?
12. Temmuz gireliberi sıcaktan rahat bir nefes aldığımız yok.
13. Gece otele dönünce Ahmet Bey karşıma çıktı.
14. Pencere-min karşısında dim dik duran dağın manzarası ilk günlerde beni pek eğlendiriyordu.
15. Ben bahçeye ininceye kadar iş değişmişti.

BAĞLI CÜMLELER

166. Bağlı cümleler üç nevidir : (1) isimsi cümleler, (2) sıfatımsı cümleler, (3) zarfımsı cümleler.

İSİMSİ CÜMLELER

167. Bağlı bir cümle bir isim gibi kullanılmışsa ona *ismisi cümle* denir .

1. Bugün yağmur yağacağı şüphelidir.
2. Onun gelip gelmiyeceği belli değildir.
3. Evin yandığını biliyor musunuz ?
4. Onun kim olduğunu biliyorum.
5. Herkeste timimizin kazanacağı kanaati vardı.
6. Hayatta bir gün muvaffak olacağı ümidi onu yaşıtıyordu.

Birinci, ikinci cümlelerde *bugün yağmur yağacağı, onun gelip gelmiyeceği* bağlı cümleleri bir isim gibi *şüphelidir, belli değildir* baş cümlelerinin subjektü hükümündedir. Üçüncü, dördüncü cümlelerde *evin yandığını, onun kim olduğunu* bağlı cümleleri bir isim gibi *biliyor musunuz? biliyorum* baş cümlelerindeki fiillerin ediyi hükümündedir. Beşinci, altıncı cümlelerdeki *timimin kazanacağı, hayatta bir gün muvaffak olacağı* bağlı cümleleri *kanaat* ve *ümit* kelimelerini izah ederek tamamlıyor.

TEMRİN

İsmimsi cümleleri gösteriniz :

1. Yakında döneceği şüphelidir. 2. Ceza göreceği korkusu onu bedbaht ediyor. 3. Ne vakit toplanacağımız belli değildir. 4. Polis bize vapurun saat beşte geleceğini söyledi. 5. Kardeşiniz otomobilinizin satıldığını haber aldı mı? O bizim durduğumuz yere geldi. 7. Paraları nereye sakladıkları anlaşılamadı. 8. Neden istifa ettiğini yalnız kendisi biliyor. 9. Trenin ne vakit geleceğini öğrenebildiniz mi? 10. Size çok kıymetli bir pırlanta yüzük alındığını işittim.

SIFATIMSI CÜMLELER

168. Bağlı bir cümle bir sıfatın yerini tutuyorsa ona *sıfatımsı cümle* denir.

169. Sıfatımsı bir cümle bir fiilin subjektini veya ediyini tavsif edebilir ve yahut subjektin manasını tamamlayan kelimelerden birine ait olabilir.

Mis.: 1. Babama ait olan ev satıldı.

2. Amcam babama ait olan evi sattı.

3. Babama ait olan evin odaları çok büyüktü.

Bu üç cümlede sıfatımsı cümle *babama ait olan* bağlı cümledir. Birinci cümlede satıldı fiilinin subjektini tavsif ediyor. İkinci tam cümlede sattı fiilini edigi olan *ev* kelimesini tavsif ediyor. Üçüncü tam cümlede odaları subjektile ilişik halde bulunan *ev* kelimesini tavsif ediyor.

170. Sıfatımsı bir cümle mutlaka bir ismi tavsif etmelidir.

TEMRİN

Sıfatımsı cümleleri gösteriniz ve tavsif ettikleri ismi söyleyiniz :

1. Çalıkuşu'nu yazan Reşat Nuri Bey çok sevimli bir romancımızdır. 2. Gemicilerin oturdukları kulübe sahilden biraz ötededir. 3. Neden gelmediği sebebini arıyan yok. 4. Gösterilen şahitler mahkemeye gelmediler. 5. Gemi dalgalı suların gizlediği kayaya çarptı. 6. Kapıcı, istasyonda unuttuğunuz valizi getirdi. 7. Zavallı adam gördüğü muameleden şikâyet etti. 8. Tatilin başlayacağı gün daha kararlaşmadı. 9. Bu güzel şarkıyı söyleyen hanımı tanıyor musunuz? 10. Geçen sene diktiğim fidanlar daha meyva vermedi.

ZARFIMSİ CÜMLELER

171. Bağlı bir cümle bir zarf gibi kullanılmışsa ona *zarfımsı* cümle denir. Zarfımsı cümleler tıpkı zarflar gibi, zaman, yer, tarz, sebep, şart bildirirler.

1. Çocuklar, derslerini bitirince, mektepten çıktılar.
2. Ağaç düştüğü yerde duruyur.
3. Çocuk, tembih edildiği gibi hareket etti.
4. Eziyet çektiği için bağırıyor.

Birinci cümlede *derslerini bitirince* bağlı cümlesi zaman gösteren bir zarf hükmündedir. İkinci cümlede *düşüğü yerde* cümlesi yer gösteriyor. Üçüncü cümlede *tembih edildiği gibi* cümlesi tarz ve hal bildiriyor. Dördüncü cümlede *eziyet çektiği için* bağlı cümlesi niçin bağırıldığının sebebini söylüyor.

TEMRİN

Zarfımsı cümleleri gösteriniz ve zaman, yer tarz, sebep bildiren zarflardan hangisinin yerinde kullanıldığını söyleyiniz :

1. Kuzenimizi gelince gördük. 2. Lütfen olduğunuz yerde kalınız. 3. Biz tecrübeyi hocamızın anlattığı gibi yaptık. 4. Bütün sene çalışmadıklarından sınıf geçemediler. 5. Karanlık basmadan yola çıkmalıyız. 6. Paris'ten dönünce doğru Mısır'a gitti. 7. Vak'ayı bize işittiği gibi anlattı. 8. Yavaş giderseniz arkadan yetişirim. 9. Akıntı şiddetli ise de ırmak derin değildir. 10. Geciktiği için vapuru kaçırdı.

TEMRİN

Aşağıdaki tam cümlelerin basit, katışık, karışık, veya katışık karışık cümlelerden hangisi olduğunu her bir cümle için ayrıca adını söyleyiniz :

1. Güneş batınca ay bulutlar arkasında görünmeğe başladı. 2. Nehir geçit vermediğinden köprüden geçmeğe mecbur olduk. 3. O ağlamaz, fakat derin derin içini çeker. 4. Hernekadar çağırıldı ise de ne gidiyor, ne kardeşini gönderiyor. 5. Yağmur kesilince tekrar yola çıktık. 6. Sen nereye gidersen ben de gelirim. 7. Dehşetli bir fırtına çıktı. yolcuların hayatı tehlikeye girdi. 8. Baharda ekilen tarlalar güzün biçilir. 9. Eğer işaret verilmeseydi dehşetli bir kaza olacaktı. 10. Postacı gelmeden evvel mektup hazırdı. 11. Şair ölünce bütün kitapları satıldı. 12. Eldivenlerini, şapkasını çıkardı, masanın üstüne koydu, ağır ağır koltuğa doğru yürüdü.

FİİL BAĞLARI

172. İki cümleyi birbirine bağlamak için kullanılan fiil şekillerine *fiil bağları* denir.

173. Fiil bağları altı türdür: (1) ulaştırma bağı, (2) başlama bağı, (3) bitirme bağı, (4) izleme bağı, (5) çağlama bağı, (6) hal bağı.

1. ULAŞTIRMA BAĞI

174. Mastarın köküne, sessiz harfle bitiyorsa *ip*, sesli harfle bitiyorsa *yip* katarak yapılır. Bir fiilin diğerine ulaşıp kavuştuğunu bildirir.

gelmek	gel	gelip
ödemek	öde	ödeyip

Şemsiyesini alıp gitti.

Tekaüt olduktan sonra buraya bağlanmış kalmış, denildiği gibi, tekaüt olduktan sonra buraya bağlanıp kalmış ta denir.

2. BAŞLAMA BAĞI

175. İltizam sıygasının, üçüncü müfret şahsına *li, li beri, liden beri* getirerek yapılır. Bağlı cümledeki fiil, baş cümledeki fiilin ne vakit başladığını bildirir.

gelmek	gele	geleli
görmek	göre	görelili beri
gitmek	gide	gideliden beri

1. İstanbula geleli gözün açıldı.

2. Yaz geleli beri havalar ısındı.

3. Mektebe gideliden beri çocuğun ahlâkı düzeldi.

1. Gözünün açılması İstanbula geldiği günden başlıyor. 2. Havalanın ısınması yaz gelmesiyle başlıyor. 3. Ahlâkının düzelmesi mektebe gitmesiyle başlıyor.

3. BİTİRME BAĞI

176. Mastarın köküne sessiz harfle bitiyorsa *inceye* kadar, sesli harfle bitiyorsa *yinceye* kadar, getirilerek yapılır. Bağlı cümledeki fiil, baş cümledeki fiilin ne vakit bittiğini bildirir.

gelmek gel gelinceye kadar
ödemek öde ödeyinceye kadar

1. Ben gelinceye kadar sen burada dur.
2. Ben bu kitabı bitirinceye kadar sen uyu.

1. Benim gelmemle senin durman bitiyor. 2. Senin uykun benim kitabı bitirmeme bağlı; ben bu kitabı bitirir bitirmez senin uykun da bitecek.

4. İZLEME BAĞI

177. Mastarın köküne, sessiz harfle bitiyorsa *ince*, sesli harfle bitiyorsa *yince* getirilerek yapılır.

gelmek gel gelince
aramak ara arayınca

1. Misafir gidince dışarı çıktım.
2. Cebini arayınca parasını buldu.

1. Misafir gitti, ben de hemen adeta onun izine basarak arkasından dışarı çıktım. 2. Çocuk cebini aradı, aramak fiilinin arkasından para da bulundu.

5. ÇAĞLAMA BAĞI

178. Mazinin birinci cemi şahsı nihayetine *ce* getirilerek yapılır. Bağlı cümledeki fiil çağını yani vaktini bulunca baş cümledeki fiilin vukua geldiğini bildirir.

görmek gördük gördükçe
sezmek sezdik sezdikçe

Mis.: Sizi burada gördükçe seviniyorum.

Bağlı cümledeki fiil çağını bulunca yani görmenin kıvamı, vakti gelince baş cümledeki fiil vukua geliyor. Sizi ne vakit burada görürsem ben de o vakit sevinmeğe başlıyorum demektir.

6. HAL BAĞI

179. İltizam sıygasının üçüncü müfret şahsı nihayetine *rek, rak*, ilâvesiyle yapılır. Bağlı cümledeki fiilin ne suretle yapıldığını, tarzını ve halini bildirir.

gelmek	gele	gelerek
açmak	aça	açarak

Mis.: Kapıyı açarak odama girdim.

Bu misalden odaya kapıyı açmak suretiyle girdiğim anlaşılıyor.

SILA SIYGASI

180. Subjektî ile ilişik halde bulunan bir fiil şeklidir. Sila sıygası iki türlü yapılır.

1. Fiilin bildirdiği iş hale veya maziye ait ise maziinin üçüncü müfret şahsına *gi, gı* getirilerek:

gelmek	geldi	geldiği
kırmak	kırdı	kırdığı

Mis.: Onun bize geldiği yoktur.

2. Fiilin bildirdiği iş istikbale ait ise istikbalin üçüncü müfret şahsına *i, ı* getirilerek:

gelmek	gelecek	geleceği
kırmak	kıracak	kıracığı

Mis.: Kırdığı ceviz bini aştı.

181. Sila sıygalarının daima bir subjekt bulunduğundan buna göre bir şekil almaları lâzımdır. Subjekt birinci ikinci, üçüncü müfret ve cemi şahısları oldukça sila sıygası da birinci, ikinci, üçüncü şahıslarda bulunur. Yani bir fiil gibi tasrif olunur.

benim	bildiğim	bileceğim
senin	bildiğin	bileceğin
onun	bildiği	bileceği
bizim	bildiğimiz	bileceğimiz
sizin	bildiğiniz	bileceğiniz
onların	bildikleri	bilecekleri

182. Daima subjektleriyle ilişik halde bulunan sila sıygaları tıpkı bir isim gibi hem işler halde hem işlenmiş halde bulunabilirler.

İŞLER	İŞLENMİŞ	HALLER	
bildiğim	bildiğimi	bildiğime	bildiğimden
bildiğin	bildiğini	bildiğine	bildiğinden
bileceğimiz	bileceğimizi	bileceğimize	bileceğimizden
bilecekleri	bileceklerini	bileceklerine	bileceklerinden

Mis.: Bildiğim bir şey varsa o da hiçbir şey bilmediğimi bilmektir.

İÇİNDEKİLER

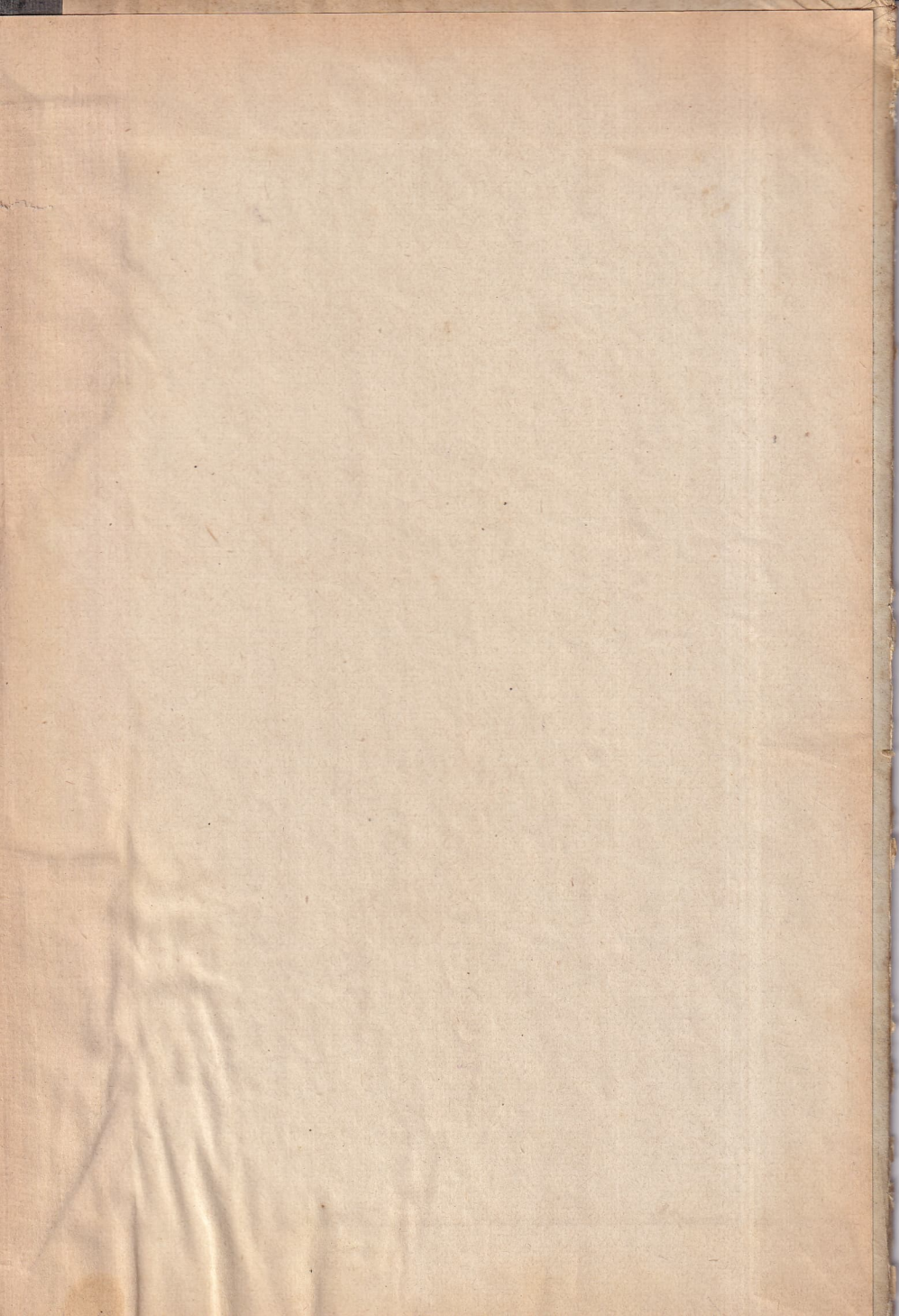
Kelimler, Heceler, Harfler	3
1. İSİMLER	3
İsimlerin nevileri	4
Müfret ve cemi	6
Cemi nasıl yapılır	6
Cins	6
İsmi halleri	7
İşler hal	8
İşlenmiş hal	8
İlişik hal	9
Katışık isimler	12
Alet ismi	12
Yer ismi	12
Esnaf ismi	13
2. SIFATLAR	13
Sıfatların nevileri	14
I. Tavsif sıfatları	14
Uydurma sıfatlar	15
Katışık sıfatlar	15
Katmerli sıfatlar	16
Sıfatlarda mukayese dereceleri	16
II. Tayin sıfatları	18
1. İşaret sıfatları	18
2. Sayı sıfatları	19
a. Kök sayı sıfatları	19
b. Sıralama sayı sıfatları	19

II

c. Dağıtma sayı sıfatları, Kesri tabirler	19
3. Belirsiz sıfatlar	20
4. Mülki sıfatlar	21
Küçültülmüş isim ve sıfatlar	22
3. ZAMİRLER	23
Zamirlerin nevileri	23
1. Şahıs zamirleri	24
2. İşaret zamirleri	25
3. Belirsiz zamirler	26
4. İstifham zamirleri	27
5. Mülki zamirler	28
4. FİİLLER	30
Fiillerin nevileri	30
Geçer fiiller, geçmez fiiller	31
Müfret, cemi, şahıs	34
Zaman	34
Mürekkep şekiller	37
Master	40
Fiil sıfatları	40
Sıyga	41
Sevmek fiilinin tasrifi	43
I. Basit şekiller	43
Fiillerin menfi şekilleri	46
Fiillerin istifham şekilleri	48
Fiillerin menfi istifham şekilleri	49
Katışık fiiller	50
Cevheri fiil	51
II. Mürekkep şekiller	53
5. ZARFLAR	57
6. EDATLAR	59
1. Asıl edatlar	60
2. Bağlama edatları	60
7. NİDALAR	61
CÜMLELER	63
İsmi cümle	63
Basit subjekt, basit prediket	64

III

Tam subjekt, tam prediket	65
Katışık subjekt, Katışık prediket	65
Cümlelerin neveleri	66
Basit cümle	67
Katışık cümle	68
Karışık cümle	68
Katışık karışık cümle	69
Bağlı cümleler	70
İsmimsi cümleler	70
Sıfatımsı cümleler	71
Zarfımsı cümleler	72
FİİL BAĞLARI	74
Ulaştırma bağı	74
Başlama bağı	74
Bitirme bağı	75
İzleme bağı	75
Çağlama bağı	75
Hal bağı	76
SILA SIYGASI	76

YENİ TÜRKÇE GRAMER

M. BAHA

Maarif Vekaleti M. T. T. Heyetinin 3 Ağustos 1931 tarih ve 23 numaralı kararıyle Orta mekteplerin birinci ve ikinci sınıfları için kabul edilen bu kitap yepyeni bir tarzda yazılmış, arap, acem kaide ve ıstılahlarından kurtarılmış, yerlerine Dil Enücmeni tarafından kabul edilen türkçe mukabilleri konmuş, çok mükemmél, mufassal, büsbütün yeni ve emsalsiz bir eserdir. İçinde dilimizin inceliklerine dair bir çok tafsilât bulunduğu gibi cümle bahsi bütün bütün yenileştirilmiş, türkçenin yapısına uygun şekillerde izah edilmiş, *noktalama* bahsine lüzumu kadar ehemmiyet verilmiş ve rabitalardan da çok mufassal olarak bahsedilmiştir. KÜÇÜK GRAMER den sonra altıncı ve yedinci sınıflarda takibi lâzım gelen bir kitaptır.

İstanbul — Ankara caddesinde İkbâl kütüphanesinden arayınız.